

Nieuwsbrief - EHRC Updates 2026-9

Nummer 9, 2026

Redactie: J.H. Gerards, H. Morre, J. Krommendijk, S. Lambrecht, P. Ölçer, B. Aarrass, L.E. Burgers, P. Cannoot, L.R. Glas, C. Mak, D.A.G. van Toor en C. Van de Graaf.

INHOUDSOPGAVE

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0430JUD003706818 30-04-2026

Nikolaou e.a. t. Cyprus, EHRM 30 april 2026, nr. 37068/18

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0430JUD003004923 30-04-2026

Mastey t. Frankrijk, EHRM 30 april 2026, nr. 30049/23

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0430JUD000541422 30-04-2026

Benladghem t. België, EHRM 30 april 2026, nr. 5414/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0428JUD004586422 28-04-2026

Kanev en Bulgarian Helsinki Committee t. Bulgarije, EHRM 28 april 2026, nr. 45864/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0428JUD004872122 28-04-2026

Antonov t. Estland, EHRM 28 april 2026, nr. 48721/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002132519 21-04-2026

Y.F.C. e.a. t. Nederland, EHRM 21 april 2026, nr. 21325/19

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002006618 21-04-2026

Nederlandse Omroep Stichting e.a. t. Nederland, EHRM 21 april 2026, nr. 20066/18

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002815718 21-04-2026

F.B. e.a. t. Nederland, EHRM 21 april 2026, nrs. 28157/18 en 6 andere

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002591421 21-04-2026

E.H. t. Duitsland, EHRM 21 april 2026, nr. 25914/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0430DEC002757721](#) 24-03-2026

Sanader t. Kroatië, EHRM 24 maart 2026 (ontv.besl.), nr. 27577/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0310DEC004787820](#) 10-03-2026

Eyni Mude en Suleyman Mohamed Hussein t. Nederland, EHRM 10 maart 2026 (ontv.besl.), nr. 47878/20

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0310DEC006453419](#) 10-03-2026

Abdi Ali Mahamud t. Nederland, EHRM 10 maart 2026 (ontv.besl.), nr. 64534/19

Hof van Justitie van de Europese Unie

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:356 30-04-2026

Nekilnojamojo turto valdymas, HvJ EU 30 april 2026, zaak C-544/24

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:358 30-04-2026

Kotaňák, HvJ EU 30 april 2026, zaak C-748/24

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:332 23-04-2026

Boothnesse, HvJ EU 23 april 2026, zaak C-528/24

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:327 21-04-2026

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit e.a., HvJ EU (GK) 21 april 2026, zaak C-155/24

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:326 21-04-2026

Commissie t. Hongarije (waarden van de Unie), HvJ EU (Plenaire Kamer) 21 april 2026, zaak C-769/22

Annotatie

Iskra DOO Beograd t. Servië (EHRM, 53002/21) – Geen effectief rechtsmiddel tegen naasting grond: strijd met art. 1 EP EVRM

J.A.M.A. Sluysmans

Annotatie

Dorđević t. Servië (EHRM, 11212/23) – EHRM beschermt ook recht op ongestoord wonen in een stedelijke omgeving

M.K.G. Tjepkema

Annotatie

Deldwyn (HvJ EU, C-477/24) – Botsing van rechten; het recht van verdediging versus het recht op vertrouwelijkheid

H. Oosterom-Staples

RECHTSPRAAK

Abdi Ali Mahamud t. Nederland, EHRM 10 maart 2026 (ontv.besl.), nr. 64534/19

Mahamud heeft sinds 2009 een verblijfsvergunning asiel. Hij heeft zijn negen kinderen en pleegkind in het kader van nareis kunnen laten overkomen. Een later verzoek om gezinshereniging met zijn (toen al meerderjarige) broer is afgewezen. Het EHRM constateert dat voldoende is gebleken dat er geen bijzondere afhankelijkheidsrelatie bestond tussen Mahamud en zijn broer, noch in medisch opzicht, noch in financieel opzicht. Daarom is art. 8 EVRM niet van toepassing en is de klacht daarover niet-ontvankelijk.

Klager heeft in 2009 een asielvergunning gekregen in Nederland. Hij verzocht vervolgens om asielgerelateerde gezinshereniging (nareis) voor zijn negen biologische kinderen, een pleegkind, zijn moeder en zijn toen nog minderjarige jongste broer. Zijn echtgenote was overleden, zodat aanwezigheid van zijn moeder noodzakelijk was om de zorg te dragen voor zijn kinderen. Dit verzoek is deels toegewezen, namelijk voor zijn biologische kinderen en het pleegkind. De moeder was inmiddels overleden en het verzoek voor de broer werd afgewezen. In 2016 heeft klager verzocht om een machtiging voorlopig verblijf voor zijn broer, toen 23 jaar oud, in het kader van gezinshereniging (regulier). Daarbij heeft hij betoogd dat hun relatie verder ging dan een gebruikelijke gezinsrelatie, maar dat hij voor zijn broer zorgde alsof het zijn kind was. Zijn verzoek is afgewezen en procedures daartegen zijn voor klager niet succesvol geweest.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de afwijzing van zijn verzoek om gezinshereniging met zijn broer in strijd kwam met art. 8 EVRM. Het Hof stelt voorop dat de klacht alleen betrekking heeft op de afwijzing van het verzoek om gezinshereniging regulier. Klagers broer was toen al meerderjarig. In een dergelijk geval kan het Hof alleen aannemen dat er gezinsleven is in de zin van art. 8 EVRM als sprake is van een bijzondere mate van afhankelijkheid, die verder gaat dan normale emotionele banden tussen familieleden. Het Hof is bereid om aan te nemen dat het vertrek van klager en zijn gezin uit Somalië voor de broer

heel zwaar is geweest, maar gebleken is niet van zodanige psychische of medische omstandigheden dat van een situatie van bijzondere afhankelijkheid sprake is geweest. Evenmin is aangetoond dat de broer in financieel opzicht afhankelijk was van zijn broer. De kwestie valt dan ook buiten het toepassingsbereik van art. 8 EVRM; de zaak is daarom niet-ontvankelijk.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 10-03-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0310DECoo6453419

Zaaknummer: 64534/19

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

Antonov t. Estland, EHRM 28 april 2026, nr. 48721/22

Aan Antonov is in 1996 een levenslange gevangenisstraf opgelegd. Vanwege delicten die hij als gevangene heeft gepleegd is hij later nog een aantal keren veroordeeld, meest recent in 2021. Daardoor is volgens Estse wetgeving het moment waarop de redelijkheid van de levenslange straf wordt herbeoordeeld verschoven naar 25 jaar na de laatste veroordeling, dus naar 2046. Het EHRM acht dit systeem al te rigide, omdat daarin geen rekening kan worden gehouden met de duur van de al uitgezeten straf of aard en ernst van de nieuwe strafbare feiten. Art. 3 EVRM is daardoor geschonden, al betekent dat geen onmiddellijke vrijlating.

Klager zit sinds 1994 in de gevangenis. Hij is in 1995 en 1996 veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf; later in 1996 is hij nogmaals veroordeeld, dit keer tot een levenslange gevangenisstraf. In 2004, 2013 is hij opnieuw veroordeeld, namelijk wegens poging tot moord op respectievelijk mishandeling van een medegevangene. De daarbij opgelegde gevangenisstraffen werden opgeteld bij de eerder al opgelegde straffen, waarbij werd aangenomen dat die moesten worden aangemerkt als 'nog niet uitgezeten'. Tegen dit laatste maakte klager bezwaar; hij vond dat moest worden aangenomen dat de looptijd van de geaggregeerde straffen al eerder was begonnen, namelijk in 1994. Het latere moment dat als aanvangstijdstip was gekozen had voor hem als nadeel dat het herbeoordelingsmoment van de levenslange gevangenisstraf daardoor ook was verschoven.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de verschuiving van het herbeoordelingsmoment van de levenslange straf in strijd is met art. 3 EVRM. Het Hof heeft al eerder geoordeeld dat het bestaan van een herbeoordelingsmoment na een bepaalde termijn een belangrijke waarborg is tegen onmenselijk lange bestraffing in de zin van art. 3 EVRM. Een dergelijk moment bestaat ook in het Estse systeem, zoals klager ook niet heeft betwist. Evenmin gaat zijn klacht over de beoordeling of voldoende sprake is van stappen in de richting van rehabilitatie. Het gaat puur en alleen om de timing van het herbeoordelingsmoment. Het Hof acht daarbij relevant dat de

veroordeling in 2021 in combinatie met de Estse berekeningsmethode tot gevolg heeft dat de herbeoordeling pas in 2046 kan plaatsvinden, dus op een moment waarop klager al 52 jaar in gevangenschap heeft doorgebracht. Het toont zich ervan bewust dat klager dit gevolg door zijn gedrag en de nadere veroordelingen wel zelf heeft veroorzaakt. Niettemin heeft het Hof bezwaar tegen het automatisme waarmee de verschuiving van het beoordelingsmoment plaatsvindt. Daarbij wordt geen rekening gehouden met de duur van de al uitgezeten straf en met de aard en ernst van de strafbare feiten waarvoor iemand later is veroordeeld. Hoewel de regelgeving over het moment van herbeoordeling vrij duidelijk was, hebben de rechters in hun uitspraken bovendien de nodige verwarring gecreëerd, waardoor de uiteindelijke termijn wat onvoorzienbaar werd voor klager. Art. 3 EVRM is door dit systeem dan ook geschonden (5 stemmen tegen 2). Wel benadrukt het Hof expliciet dat hiermee niet is gezegd dat er geen penologische grondslag meer is voor de detentie, zodat de bevinding niet kan worden gezien als een grond voor onmiddellijke vrijlating.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 28-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0428JUD004872122

Zaaknummer: 48721/22

Wetsartikelen: EVRM art. 3

RECHTSPRAAK

Benladghem t. België, EHRM 30 april 2026, nr. 5414/22

Een gespecialiseerd team kreeg opdracht om Benladghem te arresteren. Ter voorbereiding vond een briefing plaats, waarbij werd gewezen op de gewelddadigheid en het militaire verleden van Benladghem. Tijdens de operatie stelde Benladghem zich dreigend op en richtte hij een pistool op een politieagent. Deze loste uit zelfverdediging een dodelijk schot. Het EHRM overweegt dat de voorbereiding en uitvoering van de operatie zorgvuldig waren en dat zorgvuldig onderzoek is gedaan naar de toedracht. Het kan instemmen met de nationale beoordeling dat is geschoten uit zelfverdediging en dat het gebruikte geweld absoluut noodzakelijk was. Art. 2 EVRM is dan ook niet geschonden.

Tegen klaagsters broer liepen twee strafrechtelijk onderzoeken, een op verdenking van deelname aan een terroristische groepering en een tweede vanwege een gewapende overval. In 2013 gaf de onderzoeksrechter toestemming om hem aan te houden. Het gespecialiseerde politieteam dat gevraagd was om de arrestatieoperatie uit te voeren kreeg een briefing waarbij er onder meer op werd gewezen dat klaagsters broer als ex-militair getraind was in gevechtstechnieken en dat er grote kans was dat hij geweld zou gebruiken. Bij de arrestatieoperatie gedroeg klaagsters broer zich inderdaad zeer dreigend; zo richtte hij een pistool op een van de politiemensen. Daarop werden schoten afgevuurd, als gevolg waarvan de broer overleed. Omdat volgens het hiernaar uitgevoerde onderzoek sprake was van legitieme zelfverdediging, werden de politiemensen hiervoor niet vervolgd.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de voorbereiding en uitvoering van de arrestatieoperatie niet verenigbaar waren met art. 2 EVRM. Het Hof wijst erop dat de arrestatie door een gespecialiseerd en goed getraind team werd uitgevoerd, dat bovendien kort voor de operatie was gebriefd. Het Hof is van oordeel dat de voorbereiding en uitvoering van de arrestatieoperatie in dit geval toereikend waren.

Gebleken is verder dat de nationale rechters een heel gedetailleerde beoordeling van de zaak hebben gegeven en op basis van uitgebreid feitenonderzoek en deskundigenberichten hebben vastgesteld dat het gebruikte geweld absoluut noodzakelijk en proportioneel was in het kader van zelfverdediging. Zo was er bewijs waaruit bleek dat klagers broer zijn wapen inderdaad rechtstreeks op een van de agenten had gericht. In ieder geval konden de politiemensen redelijkerwijs aannemen dat hun leven bedreigd werd en dat het noodzakelijk was om geweld te gebruiken om zichzelf te redden. Gelet op de afstand die het Hof heeft van de zaak en de situatie is het niet in een positie om hierover een andere conclusie te bereiken. Art. 2 EVRM is dan ook niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 30-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0430JUD000541422

Zaaknummer: 5414/22

Wetsartikelen: EVRM art. 2

RECHTSPRAAK

Boothnesse, HvJ EU 23 april 2026, zaak C-528/24

Drie Ieren worden in het VK strafrechtelijk vervolgd en in dat verband is gevraagd om hun overlevering. Zij hebben in het VK al een straf opgelegd gekregen wegens ‘contempt of court’ in het kader van deze vervolging. Volgens de Ieren zou overlevering daardoor kunnen leiden tot strijd met het specialiteitsbeginsel. Het HvJ EU oordeelt dat het specialiteitsbeginsel geen grondrecht is en dus geen overleveringsbeletsel oplevert. Wel is het een beschermwaardig recht in de zin van art. 47 Hv, zodat bij overlevering verzekerd moet zijn dat de rechter in de uitvaardigende staat voldoende bescherming aan dit beginsel kan bieden.

LQ, NT en RM worden in het VK strafrechtelijk vervolgd wegens fraude in het kader van hun functies als eigenaren en bestuurders van een vennootschap. In verband daarmee is bevrozing van de activa van deze vennootschap gelast. Omdat de drie bestuurders in strijd hebben gehandeld met deze bevrozing, zijn zij veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf wegens ‘contempt of court’. De Britse rechter heeft vervolgens aanhoudingsbevelen jegens hen uitgevaardigd in verband met de vervolging wegens fraude. Zij zijn in Ierland aangehouden en hebben beroep ingesteld, waarbij zij stellen dat hun overlevering moet worden geweigerd. Reden daarvoor is dat overlevering hen zou blootstellen aan het risico dat zij een gevangenisstraf zouden moeten ondergaan voor een strafbaar feit dat niet direct samenhangt met de vervolging wegens fraude. Dit zou in strijd komen met het specialiteitsbeginsel, zoals dat onder andere is neergelegd in artikel 625 van de Handels- en samenwerkingsovereenkomst tussen de EU en Groot-Brittannië (HSO). In verband met deze stellingen heeft de Ierse rechter prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU stelt voorop dat niet uit de bewoordingen van art. 625 HSO blijkt dat een uitvoerende rechterlijke autoriteit een aanhoudingsbevel moet weigeren als er gegevens zijn

waaruit blijkt dat het specialiteitsbeginsel na overlevering niet zal worden nageleefd. Ook uit de context en doelstellingen van deze bepaling kan dit niet worden afgeleid. Wel blijkt uit art. 524 lid 2 HSO dat geen afbreuk mag worden gedaan aan de in het EVRM en, in het geval van de EU en haar lidstaten, in het Handvest vastgelegde grondrechten. Een beslissing over overlevering moet worden gezien als een tenuitvoerbrenge van het Unierecht in de zin van art. 51 lid 1 Hv. Het feit dat het Handvest niet van toepassing is op het VK zelf is daarbij niet relevant. Dat betekent dat overlevering niet is toegestaan als de uitvoerende rechterlijke autoriteit na een concreet en nauwkeurig onderzoek van de situatie van de betrokkene van oordeel is dat er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat er een reëel gevaar bestaat voor de bescherming van diens grondrechten bij overlevering aan het VK. In dit verband merkt het HvJ EU wel op dat het specialiteitsbeginsel niet wordt genoemd in het Handvest en ook niet direct voortvloeit uit een van de rechten die wel in het Handvest zijn vermeld. Het beginsel kan volgens het HvJ EU niet worden gezien als grondrecht. Een eventueel bestaan van een gevaar voor de schending van dit beginsel kan dan ook niet volstaan om de toepassing van art. 524 lid 2 HSO te rechtvaardigen. Wel kan dit gevaar – naast andere factoren – relevant zijn voor de beoordeling of sprake is van een reëel risico voor de bescherming van grondrechten in de zin van art. 604 onder c HSO. Als dat het geval is, moet tenuitvoerlegging van het aanhoudingsbevel worden geweigerd. Dit kan aan de orde zijn als er een direct risico bestaat voor schending van de rechten van de verdediging en het recht op effectieve rechtsbescherming. Daarbij is relevant dat het specialiteitsbeginsel, hoewel zelf dus geen grondrecht, wel voorziet in een procedurele waarborg die kan worden gezien als een ‘door het recht van de Unie gewaarborgd recht’ in de zin van art. 47 Hv. Art. 47 zou worden geschonden als de betrokkene in de uitvaardigende staat niet zou beschikken over een rechtsmiddel waardoor hij dit recht kan beschermen om te voorkomen dat hij wordt vervolgd, berecht of van zijn vrijheid beroofd in een situatie waarin art. 625 HSO dit uitsluit. Het is aan de nationale rechter om na te gaan of dergelijke rechtsmiddelen in het VK voldoende voorhanden zijn. Met dat doel moet hij de uitvaardigende rechter zo nodig vragen om informatie over de beschikbare rechtsmiddelen en eventuele aanvullende waarborgen.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 23-04-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:332

Zaaknummer: C-528/24

Wetsartikelen: HSO art. 524 lid 2, HSO art. 625, Hv art. 47 en Hv art. 51 lid 1

RECHTSPRAAK

Commissie t. Hongarije (waarden van de Unie), HvJ EU (Plenaire Kamer) 21 april 2026, zaak C-769/22

Hongaarse wetgeving uit 2021 bevat strenge maatregelen tegen ‘pedofiele delinquenten’ en ter bescherming van kinderen, die feitelijk allerlei uitingen, reclame en socialemediacontent verbiedt die gericht is tegen niet-cisgender personen. Het HvJ EU bepaalt in een infractieprocedure dat deze wetgeving stigmatiserend is en leidt tot ernstige sociale uitsluiting of zelfs haatdragend gedrag. Daarmee gaat de wetgeving lijnrecht in tegen verschillende kernwaarden van de Unie en een aantal grondrechten, waaronder het discriminatieverbod en het recht op menselijke waardigheid, zoals vastgelegd in het Handvest en in art. 2 VEU. Die laatste bepaling is in zaken als deze juridisch afdwingbaar, ook via een inbreukprocedure.

In 2021 heeft Hongarije twee wetten aangenomen tot invoering van strengere maatregelen tegen pedofiele delinquenten en ter bescherming van kinderen. De Europese Commissie heeft daarop het HvJ EU verzocht om vast te stellen dat deze wetten in strijd zijn met verschillende bepalingen van het EU-Grondrechtenhandvest (art. 1, 7, 11 en 21) omdat ze verbieden om aan minderjarigen inhoud, reclame en socialemedia-inhoud ter beschikking te stellen die ‘afwijkingen van de met het geslacht bij de geboorte overeenkomende persoonlijke identiteit, of geslachtsverandering of homoseksualiteit promoot of afbeeldt’.

Het HvJ EU gaat allereerst in op de vraag of met de wetgeving de richtlijn over de audiovisuele mediadiensten (richtlijn 2010/13) wordt geschonden. Deze richtlijn omvat minimumharmonisatie en laat daarmee ruimte om een hoger niveau van bescherming te bieden tegen inhoud die de lichamelijke, geestelijke of morele ontwikkeling van minderjarigen kan aantasten. De lidstaten hebben daarbij een beoordelingsmarge, maar de maatregelen mogen niet verder gaan dan noodzakelijk is en mogen ook niet onevenredig zijn aan hun doel. Bovendien moeten bij het treffen van dergelijke maatregelen de

Handvestgrondrechten worden geëerbiedigd, waaronder ook het verbod van discriminatie op grond van geslacht en seksuele gerichtheid. Dit verbod beschermt ook tegen beledigende en/of stigmatiserende inhoud. Daarnaast gaat het niet alleen om discriminatie op grond van het behoren tot het ene of het andere geslacht, maar ook om discriminatie die gegrond is op geslachtsverandering of op afwijkingen van de met het geboortegeslacht overeenkomende persoonlijke identiteit. De Hongaarse wetgeving maakt juist rechtstreeks onderscheid op dit soort gronden en vormt dus een verboden discriminatie in de zin van art. 21 lid 1 Hv.

Bovendien berusten zij op de aanname dat elke afbeelding of promotie van afwijkingen van de persoonlijke identiteit met het geboortegeslacht of homoseksualiteit het belang van het kind kan schaden. Dat wijst op een voorkeur voor bepaalde seksuele identiteiten en gerichtheden boven anderen en draagt daarmee bij aan het stigmatiseren van anderen. Zo'n discriminatie kan niet worden gerechtvaardigd door beroep te doen op het belang van het kind (art. 24 lid 2 Hv) of de pedagogische vrijheid van ouders (art. 14 lid 3 Hv). De wettelijke bepalingen zijn namelijk zodanig in strijd met een op pluralisme gebaseerde samenleving dat zij afbreuk doen aan de wezenlijke inhoud van art. 21 lid 1 Hv. Zo'n aantasting van de wezenlijke inhoud kan gelet op art. 52 lid 1 Hv in geen geval worden gerechtvaardigd. Dat neemt volgens het HvJ EU overigens niet weg dat minderjarigen nog wel kunnen worden beschermd tegen programma's die niet zijn afgestemd op hun leeftijd, maar dat moet dan gebeuren zonder dat direct wordt gediscrimineerd op basis van geslacht en seksuele gerichtheid. Voor art. 14 lid 3 Hv geldt dat het recht van ouders om kinderen overeenkomstig hun overtuigingen op te voeden niet kan worden uitgelegd als een algemene wettiging voor een lidstaat om direct discriminerende beperkingen te stellen op de overdracht van informatie. Zulke beperkingen ontnemen de ouders juist hun keuzevrijheid met betrekking tot de opvoeding en het onderwijs van hun kinderen. De grief van de Europese Commissie ten aanzien van de strijdigheid van de wetgeving met de audiovisuele-mediarijchtlijn is dan ook gegrond, zowel voor wat betreft het stellen van leeftijdseisen voor programma's als voor wat betreft de wetgeving over reclame.

In de tweede plaats heeft de Commissie aangevoerd dat de wetgeving in strijd is met de richtlijn elektronische handel (richtlijn 2000/31). Daarover oordeelt het HvJ EU dat de wetgeving het vrije verkeer van elektronische diensten beperkt door het reclameverbod dat erin is vastgelegd. Ook hiervoor geldt dat dit verbod niet verenigbaar is met art. 21 lid 1 Hv, zodat deze tweede grief eveneens gegrond is. Hetzelfde geldt voor de derde grief, die betrekking heeft op schending door de wetgeving van het vrij verkeer van diensten (art. 56 VWEU) en de dienstenrichtlijn (richtlijn 2006/123).

De volgende grief van de Commissie heeft betrekking op de gestelde schending van art. 1, 7, 11 en 21 Hv. Het Handvest is in dit geval van toepassing, ook op het openbaar onderwijs, omdat het in de wetgeving steeds gaat om eisen die het vrij verkeer van diensten kunnen beperken of

die diensten in de zin van de dienstenrichtlijn omvatten. Het HvJ EU aanvaardt meteen de grief over schending van het discriminatieverbod, gelet op de al eerder gedane vaststellingen over de strijd van de wetgeving met de wezenlijke inhoud daarvan.

Voor wat betreft art. 7 Hv stelt het HvJ EU vast dat deze bepalingen staten niet alleen negatieve verplichtingen oplegt, maar ook de positieve verplichting om doeltreffende en toegankelijke procedures in te voeren die een daadwerkelijke eerbiediging van het recht op seksuele identiteit waarborgen. Staten hebben daarbij maar een beperkte beoordelingsmarge. Bovendien moeten deze verplichtingen conform art. 52 lid 3 Hv in overeenstemming met de rechtspraak van het EHRM over art. 8 lid 1 EVRM vorm krijgen. Volgens die rechtspraak vallen de seksuele identiteit, de seksuele gerichtheid en het seksleven binnen de persoonlijke levenssfeer van art. 8 EVRM; hetzelfde geldt voor het recht op een 'sociaal privéleven', dat wil zeggen de mogelijkheid voor het individu om zijn sociale identiteit te ontwikkelen. De wetgeving die hier aan de orde is raakt de ontwikkeling van de individuele seksuele identiteit en de meest intieme aspecten van het privéleven. Ook is deze beledigend en stigmatiserend voor de leden van de maatschappij op wie de bepalingen betrekking hebben. Zo worden sommige leden van de samenleving, namelijk alle niet-cisgenders, enkel op grond van hun seksuele identiteit of gerichtheid geacht schadelijk te zijn voor de lichamelijke, geestelijke en morele ontwikkeling van minderjarigen. Daarbij kan ook een stigmatiserende perceptie van hun seksuele identiteit of seksuele gerichtheid in de openbare ruimte ontstaan. Ook het feit dat deze groepen volgens de titel van de wet ('strengere maatregelen tegen pedofiele delinquenten') worden geassocieerd met seksuele delinquenten kan stigmatiserend werken en zelfs haatdragend gedrag in de hand werken. De wetgeving is daarmee ook in strijd met art. 7 Hv.

Over de uitingsvrijheid merkt het HvJ EU op dat het een van de basisvoorwaarden is voor vooruitgang in een democratische samenleving en ieders zelfontplooiing, ook in het licht van de noties van pluralisme, verdraagzaamheid en openheid. De EHRM-rechtspraak is ook hier richtinggevend. Daaruit blijkt dat een ruim toepassingsbereik aan art. 10 EVRM wordt gegeven, waardoor ook commerciële informatie en reclame wordt gedekt. Datzelfde geldt daarmee voor art. 11 Hv. De beperking van verspreiding van en toegang tot bepaalde inhoud of reclame (namelijk reclame die afwijkingen van de met het geslacht bij de geboorte overeenkomende persoonlijke identiteit, of geslachtsverandering of homoseksualiteit promoot of afbeeldt) vormt een bijzonder ernstige inmenging in dit recht. In het licht van de eerdere overwegingen van het HvJ EU over de rechtvaardiging ten aanzien van de inbreuken op art. 21 en 7 Hv concludeert het HvJ EU dat de wetgeving ook onverenigbaar is met art. 11 Hv.

In het kader van deze grief is verder aangevoerd dat de wetgeving ook in strijd is met het door

art. 1 Hv beschermde recht op menselijke waardigheid. Het gaat bij dit recht niet alleen om een grondrecht op zichzelf, maar om de grondslag van de grondrechten. Dit blijkt ook uit de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens en uit de toelichtingen. Uit die toelichtingen kan ook worden afgeleid dat geen afbreuk mag worden gedaan aan de waardigheid van de mens, omdat die tot de kern van de Handvestrechten behoort. Het HvJ EU heeft al vastgesteld dat de wetgeving niet-cisgender personen stigmatiseert en marginaliseert op basis van hun seksuele identiteit of seksuele gerichtheid, en zelfs een link legt met pedofiele criminaliteit en hen ziet als een bedreiging van de samenleving. Een dergelijke associatie kan inbreuk vormen op de menselijke waardigheid in de zin van art. 1 Hv en kan 'sociale onzichtbaarheid' creëren, in stand houden of versterken. Het verbod schendt dan ook art. 1 Hv.

Uit deze overwegingen leidt het HvJ EU af dat de grief over schending van de verschillende aangevoerde Handvestbepalingen gegrond is.

Vervolgens onderzoekt het HvJ EU of de verbodsbepalingen in strijd zijn met de kernwaarden van de EU zoals vastgelegd in art. 2 VEU. Eerbiediging door een lidstaat van deze waarden is een voorwaarde voor het genot van alle rechten die voortvloeien uit de toepassing van de Verdragen op die lidstaat. Een lidstaat mag dan ook geen wetgeving aannemen of handhaven die afbreuk doet aan deze waarden. Hieruit leidt het HvJ EU af dat art. 2 niet puur een politieke koers of intentie verwoordt, maar concrete beginselen uitdrukt die juridisch bindende verplichtingen inhouden voor de lidstaten. Die komen in het bijzonder en meer concreet ook naar voren in het op art. 2 VEU gebaseerde Handvest. Dat die concretisering er is, doet echter geen afbreuk aan de bindende werking van de beginselen als zodanig. Uit niets blijkt dat deze waarden en beginselen alleen via de procedure van art. 7 VEU kunnen worden gehandhaafd, zoals Hongarije heeft gesteld. De niet-nakomings- of infractieprocedure van art. 258 VWEU kan ook met dit doel worden ingezet.

De vervolgvraag is volgens het HvJ EU of de al vastgestelde schendingen samen genomen ook een schending van art. 2 VEU opleveren. De schending van verschillende Handvestrechten kan daarvoor in ieder geval een aanwijzing zijn. Voorkomen moet niettemin worden dat via art. 2 VEU de werkingssfeer van het EU-recht wordt uitgebreid, nu de Handvestrechten alleen tot de lidstaten zijn gericht voor zover zij het Unierecht ter uitvoer brengen (art. 51 lid 1 Hv). Dat betekent dat niet iedere schending van Unierecht waarin grondrechten direct of indirect hun beslag krijgen, noodzakelijkerwijs een schending van art. 2 VEU kan opleveren. In het kader van een infractieprocedure kan daarom alleen zo'n schending worden vastgesteld als sprake is van kennelijke en bijzonder ernstige schendingen van een van de gemeenschappelijke waarden van de lidstaten. Dergelijke schendingen zijn dan immers onverenigbaar met de identiteit zelf van de Unie als gemeenschappelijke rechtsorde van een

pluralistische samenleving. Het HvJ EU benadrukt daarbij nogmaals dat de stigmatisering, marginalisering en het 'sociaal onzichtbaar' maken van een deel van de leden van de samenleving indruist tegen de waarden van eerbied voor menselijke waardigheid, gelijkheid en eerbiediging van de mensenrechten, met inbegrip van personen die tot minderheden behoren, in de zin van art. 2 VEU. Daarmee kan het HvJ EU vaststellen dat de wetgeving ook strijdig is met de identiteit zelf van de Unie.

Aan die conclusie kan het respect voor de nationale identiteit van lidstaten in de zin van art. 4 lid 2 VEU geen afbreuk doen. Weliswaar kan uit die bepaling worden afgeleid dat er een zekere beoordelingsmarge is bij het waarborgen van rechtsstatelijke beginselen, maar dat betekent niet dat eruit kan worden afgeleid dat op basis van art. 2 VEU verschillende verplichtingen per lidstaat kunnen bestaan. Ook zijn de verplichtingen van art. 4 lid 2 en art. 2 VEU van gelijke rang, zodat een beroep op de ene bepaling niet automatisch betekent dat niet aan de andere bepaling hoeft te worden voldaan. Ook de grief over schending van art. 2 VEU door de wetgeving is daarom gegrond.

Tot slot gaat het HvJ EU in op de vraag of de wetgeving in strijd is met art. 10 AVG en art. 8 lid 2 Hv. Op basis van art. 5 AVG mogen persoonsgegevens alleen worden verwerkt als dat op een rechtmatige, behoorlijke en transparante manier gebeurt, in het licht van de limitatieve en restrictief uit te leggen lijst van verwerkingsgronden die in art. 6 AVG is opgenomen. Het grondrecht op bescherming van persoonsgegevens, zoals dat ook in art. 8 Hv tot uitdrukking komt, is niet absoluut en kan aan de in art. 8 lid 2 en 52 lid 1 Hv genoemde beperkingen worden onderworpen. Die liggen in lijn van de eisen zoals ze in de AVG naar voren komen. Waar het gaat om verwerking van gegevens over strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten die betrekking hebben op gedragingen die aanleiding geven tot maatschappelijke afkeuring, kan ernstig inbreuk worden gemaakt op iemands privé- of beroepsleven. In het geval van de voorliggende wetgeving is dat ook zo, nu er een strafregister komt waarin melding wordt gemaakt op de 'inbreuken op de vrijheid of de seksuele zeden die worden gepleegd jegens minderjarigen'. Zo'n inbreuk moet in ieder geval aan het evenredigheidsvereiste en het vereiste van duidelijke en nauwkeurige regels over de draagwijdte voldoen. Bovendien moeten er voldoende waarborgen tegen misbruik worden geboden. Dergelijke nauwkeurige en duidelijke regels worden in de Hongaarse wetgeving niet gesteld, aangezien de kring van personen die potentieel een verzoek tot toegang tot de gegevens kunnen indienen te groot en te onbepaald is. Bovendien is een eigen verklaring van de verzoeker over de noodzaak van zo'n inzageverzoek volgens de wetgeving voldoende, terwijl zo'n verklaring kennelijk niet geschikt is om de inmenging in persoonsgegevensbescherming tot het strikt noodzakelijke te beperken. Ook deze grief is dan ook gegrond.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 21-04-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:326

Zaaknummer: C-769/22

Wetsartikelen: EVRM art. 8, EVRM art. 10, VEU art. 2, VEU art. 4 lid 2, VEU art. 7, VWEU art. 258, Hv art. 1, Hv art. 7, Hv art. 8 lid 2, Hv art. 11, Hv art. 14 lid 3, Hv art. 21, Hv art. 24 lid 2, Hv art. 51 lid 1, Hv art. 52 lid 1, Hv art. 52 lid 3, Rl 2000/31/EG, Rl 2006/123/EG, Rl 2010/13 EU en Vo 2016/679

RECHTSPRAAK

E.H. t. Duitsland, EHRM 21 april 2026, nr. 25914/21

E.H. heeft op vijftienjarige leeftijd een schoolgenoot vermoord. E.H. was bereid bij de politie een bekennende verklaring afleggen, maar wilde niet dat zijn moeder daarbij aanwezig was. Vervolgens heeft hij gesteld dat hij te weinig informatie heeft gekregen over de mogelijkheden om zijn moeder aanwezig te laten zijn of met haar te overleggen. Het EHRM overweegt dat E.H. ruime informatie heeft gekregen over zijn rechten en de aanwezigheid van zijn moeder, net als zij. Er was daarom geen reden om de bekentenis uit te sluiten als bewijs en art. 6 lid 1 EVRM is niet geschonden.

Klager, geboren in 2002, zou in 2018 een medeleerling hebben vermoord met een mes. Hij was toen zelf vijftien jaar oud, de medeleerling was veertien. Vier dagen na de moord arriveerden zes agenten in de woning van klager en zijn moeder. Vier agenten gingen naar klagers slaapkamer en zij informeerden hem over zijn procedurele rechten. Intussen informeerden de andere twee agenten de moeder over de verdenking en een huiszoekingsbevel. De vier agenten in klagers slaapkamer stelden hem daar ook een aantal vragen over waar hij het moordwapen en andere objecten had verstopt. Klager beantwoordde deze vragen en stelde dat hij bereid was om een verklaring af te leggen, maar niet in aanwezigheid van zijn moeder. Zijn moeder werd daar weer over geïnformeerd en riep hem toe dat hij het tegen de politie moest zeggen als hij het had gedaan. Klager en zijn moeder werden naar het politiebureau gebracht, waar de moeder nog een keer bij klager checkte of hij het verhoor echt alleen wilde doen. Klager werd voorafgaand aan het verhoor opnieuw expliciet geïnformeerd over zijn rechten en tekende het voorgelegde instemmingsformulier. Tijdens het verhoor legde hij een volledige bekentenis af en meteen erna werd hij in voorarrest genomen. Tijdens de strafzaak heeft klagers advocaat bezwaar gemaakt tegen het gebruik van de bekennende verklaring omdat deze tegen de regels in zou zijn afgelegd, maar dit is niet gehonoreerd.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de omstandigheden rondom de bekentenis tijdens het

politieverhoor in strijd waren met art. 6 lid 1 EVRM. In het bijzonder zou hij ten onrechte niet zijn geïnformeerd over zijn recht om tijdens of voorafgaand het verhoor met zijn moeder te overleggen. Het Hof benadrukt dat het belangrijk is dat strafrechtelijke procedures zo worden ingericht dat ze de belangen van kinderen beschermen. In het bijzonder moeten minderjarige verdachten worden behandeld op een manier die rekening houdt met hun leeftijd, rijpheid en intellectuele en emotionele capaciteiten. Ook moeten ze goed worden ondersteund in de procedure, zodat ze de stappen begrijpen en er effectief aan kunnen deelnemen. Het Hof merkt in dit verband op dat klager vijftien jaar oud was toen hij werd aangehouden en dat hij niet heeft aangevoerd dat hij onvoldoende zicht had op de gevolgen van zijn gedrag. Klager is correct geïnformeerd over zijn rechten, net als zijn moeder. Ook tijdens het verhoor is aan klager uitgelegd dat hij zijn moeder er steeds bij zou kunnen roepen. Zijn moeder is eveneens geïnformeerd over de mogelijkheid om erbij te kunnen zijn, ook al zou klager dat niet willen. In het onderhavige geval waren eventuele schendingen van de rechten van klager bovendien niet zodanig dat ze zouden moeten leiden tot uitsluiting van het via het verhoor verkregen bewijs. Verder merkt het Hof op dat de nationale rechter goed rekening heeft gehouden met de rechten van de moeder en met de kwetsbaarheid van klager. Gelet op een en ander is art. 6 lid 1 EVRM niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 21-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002591421

Zaaknummer: 25914/21

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

**Eyni Mude en Suleyman Mohamed Hussein t. Nederland,
EHRM 10 maart 2026 (ontv.besl.), nr. 47878/20**

Suleyman Mohamed Hussein is de zoon van Eyni Mude, die in 2011 een asielvergunning heeft gekregen. Een gezinsherenigingsverzoek is afgewezen omdat Mohamed Hussein inmiddels meerderjarig was. Hoewel hij als jongvolwassene werd aangemerkt, kwam hij niet in aanmerking voor het soepeler jongvolwassenenbeleid omdat hij korte tijd gehuwd was geweest. Het EHRM overweegt dat Nederland hier vrijwillig de reikwijdte van art. 8 EVRM heeft uitgebreid, maar dat het zaken die onder die uitbreiding vallen niet kan beoordelen. Nu geen buitengewone afhankelijkheidsrelatie is vastgesteld kan het hier alleen oordelen dat art. 8 EVRM niet van toepassing is. De zaak is daarom niet-ontvankelijk.

Eerste klagster heeft in 2011 in Nederland een asielvergunning gekregen. Zij heeft snel daarna een verzoek om nareis van tweede klager en zijn twee broers ingediend, net als voor haar echtgenoot, twee biologische kinderen en acht pleegkinderen. Het nareisverzoek voor tweede klager is afgewezen omdat er geen feitelijke gezinsband is aangetoond tussen hem en eerste klagster. Later, in 2015, is hij alsnog als asielzoeker naar Nederland gereisd en heeft hij daar een zelfstandig asielverzoek ingediend. In 2018 heeft hij verzocht om gezinshereniging regulier, waarbij hij ook DNA-bewijs heeft aangeleverd waaruit bleek dat hij de zoon van eerste klagster was. Omdat hij inmiddels meerderjarig was geworden, is dit verzoek afgewezen. Weliswaar was tweede klager pas net volwassen, maar hij was in de tussentijd wel getrouwd, terwijl het huwelijk werd gezien als een uitzondering voor de toepassing van het 'jongvolwassenenbeleid' van de IND.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat deze afwijzing in strijd is met art. 8 EVRM. Het Hof wijst er in dit verband op dat art. 8 EVRM geen recht omvat op gezinsleven tussen ouders en hun volwassen kinderen als er geen duidelijk bewijs is van bijzondere afhankelijkheid.

Staten kunnen natuurlijk wel zelf extra bescherming toekennen, ook in het licht van art. 53 EVRM. Nederland heeft dit gedaan door een beleid in het leven te roepen voor jongvolwassenen, waarbij voor gezinshereniging met hun ouders in bepaalde omstandigheden geen bijzondere afhankelijkheidsrelatie hoeft te worden aangetoond. Het is in een dergelijk geval echter niet aan het Hof, maar aan de nationale rechters om dat beleid en de toepassing ervan te beoordelen. Het Hof kan alleen nagaan of art. 8 EVRM onder de reguliere EHRM-vereisten van toepassing is. Het Hof oordeelt dat dat niet het geval is omdat niet is gebleken van een buitengewone afhankelijkheidsrelatie, zodat de kwestie niet binnen het toepassingsbereik valt van art. 8 EVRM. De zaak is daarom niet-ontvankelijk.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 10-03-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0310DEC004787820

Zaaknummer: 47878/20

Wetsartikelen: EVRM art. 8 en EVRM art. 53

RECHTSPRAAK

F.B. e.a. t. Nederland, EHRM 21 april 2026, nrs. 28157/18 en 6 andere

F.B. en zes anderen zitten een levenslange gevangenisstraf uit in Nederland. In 2017 is naar aanleiding van eerdere EHRM-uitspraken een nieuwe systematiek ingevoerd voor de herbeoordeling van dergelijke straffen na 25 jaar door het Adviescollege levenslanggestraften. Het EHRM overweegt dat de voor toegang tot een reïntegratietraject of gratie gestelde criteria transparant en in overeenstemming met de EHRM-rechtspraak zijn. Het systeem is zorgvuldig ingericht en er is rechtsbescherming mogelijk bij de civiele rechter. Het systeem is daarmee in overeenstemming met art. 3 EVRM, net als de toepassing ervan in de zeven voorgelegde gevallen.

Klagers zitten allemaal een levenslange gevangenisstraf uit in Nederland. Naar aanleiding van eerdere uitspraken van het EHRM en de Hoge Raad over de feitelijke en juridische mogelijkheid om dergelijke gevangenisstraffen te herbeoordelen en te bekorten, is in 2017 een Besluit Adviescollege levenslanggestraften in werking getreden. Dit geldt zowel voor Europees Nederland als voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba (de BES), waar enkele van de klagers in de gevangenis zitten. Klagers hebben over hun levenslange straffen geprocedeerd en zijn in 2025 in het ongelijk gesteld door de Hoge Raad, die heeft geoordeeld dat de systematiek zoals die in 2017 is ingevoerd verenigbaar is met art. 3 EVRM.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat de in 2017 ingevoerde systematiek strijd oplevert met art. 3 EVRM. Het EHRM roept allereerst de vaste rechtspraak op dit onderwerp in herinnering, zoals die meest recent is bevestigd in *Sanchez-Sanchez t. Verenigd Koninkrijk* en voor Nederland concreter is gevestigd in de (uit 2016 daterende) uitspraak *Murray t. Nederland*. Het Hof stelt vast dat in het Nederlandse systeem een gemotiveerde gratiebeslissing kan worden genomen door de verantwoordelijke minister, hetzij op verzoek van een gevangene, hetzij ambtshalve. Tegen de afwijzing van een dergelijke beslissing staat

beroep open bij de civiele rechter, waarbij de gevangene zelf kan procederen en er mogelijkheden zijn van hoger beroep. De rechters kunnen daarbij alleen een redelijkheidsoordeel geven en hebben geen bevoegdheid om zelf een levenslang gestrafte in vrijheid te stellen. Inmiddels heeft deze nieuwe systematiek geleid tot de toelating van drie levenslang gestraften tot een re-integratietraject en tot gratie voor één levenslang gestrafte.

De criteria voor het verlenen van gratie zijn het risico van recidive, het risico van andere strafbare feiten, het gedrag en de ontwikkeling van een levenslang gestrafte gedurende de gevangenschap, de impact op slachtoffers en naasten, en meer algemeen het belang van retributie. Deze criteria zijn openbaar, kenbaar en transparant. Ook reflecteren zij voldoende de vereisten zoals het EHRM die in de eigen rechtspraak heeft gedefinieerd.

Verder krijgen levenslang gestraften in de eerste 25 jaar van hun gevangenisstraffen gelegenheid om aan rehabilitatie te werken, bijvoorbeeld door werk en opleiding. Ook wordt voorafgaand aan de beslissing over deelname aan een re-integratietraject een psychologische beoordeling uitgevoerd.

De beslissing over re-integratie en eventuele gratie moet uiterlijk 27 jaar na uitspreken van de levenslange straf worden genomen; later is dit verlengd naar 28 jaar. De herbeoordeling van de straf zelf vindt uiterlijk 25 jaar na uitspreken van de straf plaats.

Het Hof acht deze systematiek in algemene zin verenigbaar met art. 3 EVRM en de vaste rechtspraak over dit onderwerp. Kijkend naar de individuele situaties van de verschillende klagers concludeert het Hof dat in enkele gevallen de herbeoordelingen relatief laat zijn uitgevoerd. Niettemin kan door de inrichting van het systeem niet worden geoordeeld dat sprake is van feitelijk of juridisch niet-verkortbare straffen. Art. 3 EVRM is dan ook niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 21-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002815718

Zaaknummer: 28157/18 en 6 andere

Wetsartikelen: EVRM art. 3

RECHTSPRAAK

Kanev en Bulgarian Helsinki Committee t. Bulgarije, EHRM 28 april 2026, nr. 45864/22

Het Bulgaars Helsinki Comité en zijn voorzitter – Kanev – hebben in 2021 de bevoegde minister zonder succes verzocht om hen te informeren over surveillance en inlichtingenverzameling jegens hen door de Bulgaarse inlichtingen- en veiligheidsdienst. Het EHRM acht geheimhouding op zichzelf begrijpelijk, maar wijst erop dat dan wel voldoende andere waarborgen voor legitieme inlichtingenverzameling en toezicht moeten bestaan. De verschillende instrumenten die de Bulgaarse wetgeving daarvoor biedt schieten tekort in reikwijdte en/of functionaliteit, zodat art. 8 EVRM is geschonden.

Klagers zijn het Bulgaars Helsinki Comité – een mensenrechten-NGO – en de voorzitter daarvan. In 2021 heeft de Bulgaarse waarnemende minister van Binnenlandse Zaken in een openbare verklaring gesteld dat de Bulgaarse inlichtingen- en veiligheidsdienst ('de dienst') maatregelen van 'secret surveillance' had ingesteld jegens een aantal mensen, waaronder activisten uit het maatschappelijk middenveld. Daarop informeerde tweede klager bij de dienst of ook inlichtingen over hem of over de NGO of de medewerkers daarvan waren verzameld, of dat stafmedewerkers als informanten waren ingezet. De dienst weigerde hem deze informatie te geven. Een procedure van tweede klager daartegen was niet succesvol, net als een in 2023 gedaan nader informatieverzoek bij de dienst.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat de regelgeving over het verzamelen en verwerken van persoonsgegevens door de dienst en de daarbij geboden waarborgen niet in overeenstemming is met art. 8 EVRM. Het EHRM benadrukt in lijn met zijn eerdere rechtspraak dat het verzamelen van persoonsgegevens moet zijn gebaseerd zijn op toegankelijke, voorzienbare en rechtsstatelijke wetgeving. Dit betekent dat voldoende waarborgen moeten worden geboden tegen willekeur en misbruik. Het enkele feit dat de dienst niet bereid was om klagers de gevraagde informatie te verstrekken, maakt nog niet dat er strijd is met art. 8 EVRM. Vertrouwelijkheid van de informatievergadering door

inlichtingen- en veiligheidsdiensten is van groot belang voor het goed kunnen opereren van de dienst. Wel moeten er voldoende andere waarborgen worden geboden om te verzekeren dat de inlichtingenvergaring op een legitieme manier plaatsvindt.

De Bulgaarse regelgeving schiet op dit punt tekort. Allereerst is er weliswaar een mogelijkheid van rechterlijke toetsing van inlichtingenvergaring, maar heeft ook de rechter geen inzage in de grondslag en redenen voor een besluit van de dienst tot het verzamelen van gegevens. De rechter geeft ook alle ruimte aan de dienst om te beoordelen of inlichtingenverzameling mogelijksterwijs in strijd is met algemene belangen.

In de tweede plaats kan een autoriteit persoonsgegevens evenmin volstaan als effectieve waarborg, tenzij de autoriteit directe toegang heeft tot de betrokken informatie om te kunnen nagaan of deze op een legitieme en met gegevensbeschermingsbeginselen verenigbare manier is verwerkt. Gebleken is dat de autoriteit tot nu toe maar één keer heeft onderzocht of de dienst correct heeft gehandeld. Ook is de taak van de autoriteit met betrekking tot het toezicht op gegevensverzameling door de dienst niet duidelijk omschreven.

Een andere toezichthouder – het ‘National Bureau for the Oversight of Special Means of Surveillance’ – kan, in de derde plaats, alleen toezicht houden op de inzet van bijzondere surveillancemethoden en daarmee niet op alle vormen van inlichtingenvergaring. Het Hof heeft bovendien in een eerdere uitspraak al enkele andere beperkingen geïdentificeerd in de rol van deze toezichthouder bij de taken die deze wel heeft, die tot nu toe nog niet lijken te zijn opgelost.

Van een laatste toezichtmogelijkheid – namelijk de verplichting van de dienst om te rapporteren over zijn activiteiten aan het Bulgaarse parlement en de regering – lijkt tot nu toe geen gebruik te zijn gemaakt.

Door deze tekortkomingen in waarborgen en toezicht op de inzet van de inlichtingenbevoegdheden is art. 8 EVRM geschonden (5 stemmen tegen 2).

De klacht dat inlichtingen zijn vergaard waaruit de politieke opvattingen van klagers kunnen worden afgeleid, in strijd met art. 10 EVRM, laat het Hof onbesproken, omdat het nu juist heeft geconcludeerd dat het onmogelijk is om te achterhalen welke persoonsgegevens zijn verzameld.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 28-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0428JUD004586422

Zaaknummer: 45864/22

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

Kotaňák, HvJ EU 30 april 2026, zaak C-748/24

AC is vervolgd wegens laster, maar de vervolgingsbeslissing is vernietigd door de rechter. Na hoger beroep door het openbaar ministerie is de zaak terugverwezen, met hetzelfde resultaat. In een tweede hoger beroep heeft de rechter de zaak opnieuw terugverwezen, waarbij beweerdelijk de onschuldpresumptie is geschonden. Het HvJ EU oordeelt dat richtlijn 2016/343 en art. 48 lid 1 Hv niet van toepassing zijn op voorbereidingsprocedures, maar legt de relevante bepalingen wel uit. Het geeft de nationale rechter mee dat die ze in het licht van de EVRM-rechtspraak moet uitleggen en reikt de daarvoor relevante criteria aan.

In 2020 is AC vervolgd wegens laster: hij had beweerdelijk meerdere video's online gezet waarin onjuiste beweringen werden gedaan. In 2021 heeft de rechter de vervolging beëindigd omdat het tenlastegelegde geen strafbaar feit zou worden. Het openbaar ministerie heeft daartegen hoger beroep ingesteld, waarna de zaak is terugverwezen voor herbeoordeling. Die herbeoordeling heeft opnieuw geleid tot beëindiging van de vervolging, waarna het openbaar ministerie daartegen opnieuw hoger beroep heeft ingesteld. In deze procedure heeft AC aangevoerd dat bepaalde beoordelingen van de rechter in hoger beroep de onschuldpresumptie hebben geschonden. In verband daarmee heeft de verwijzende rechter nu prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU wijst erop dat de ingeroepen richtlijn 2016/343 voorziet in minimumharmonisatie van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld. Daarbij maakt de richtlijn onderscheid tussen enerzijds de daadwerkelijke vaststelling van schuld en anderzijds andere procedurele handelingen, zoals handelingen van vervolgende instanties. De voorgelegde zaak heeft betrekking op een voorbereidende fase van de strafprocedure en betreft niet de vaststelling van schuld als bedoeld in de richtlijn. De richtlijn bevat ook geen regels die de materiële of procedurele voorwaarden rondom vaststelling van schuld in eerdere fasen betreffen. Dit betekent dat de procedureregels die op nationaal niveau gelden voor de

voorbereidende fase van de strafprocedure niet kunnen worden geacht het Unierecht ten uitvoer te brengen in de zin van art. 51 lid 1 Hv. Dat betekent dat ook art. 48 lid 2 Hv niet van toepassing is.

Niettemin kan de richtlijn zo worden gelezen dat de lidstaten in de gehele procedure de onschuldpresumptie moeten waarborgen, met inbegrip van de voorbereidende fase van de strafprocedure. De richtlijn staat er dan niet aan in de weg dat een strafrechter in het kader van een voorbereidende beslissing het belastende bewijsmateriaal beoordeelt om na te gaan of de bestanddelen van een strafbaar feit zijn vervuld, en om dit gedegen te motiveren. Zo'n motivering moet dan wel de onschuldpresumptie in acht nemen. Vervolgens is hierbij relevant dat het geboden beschermingsniveau niet lager mag zijn dan de normen van het EVRM en het Handvest voorschrijven. In dit licht is art. 48 lid 1 Hv wel van belang, dat gelet op art. 52 lid 3 Hv moet worden gelezen in het licht van art. 6 lid 2 EVRM en de rechtspraak van het EHRM. Uit die rechtspraak volgt dat het beginsel van het vermoeden van onschuld wordt geschonden wanneer een rechterlijke beslissing een duidelijke verklaring bevat dat de betrokkene het betrokken strafbare feit heeft gepleegd, terwijl hij nog niet definitief is veroordeeld. Daarbij moet dan onderscheid worden gemaakt tussen het uitspreken van een duidelijke verdenking en het zichtbaar uitdrukking geven aan gevoel dat de betrokkene daadwerkelijk schuldig is. De precieze bewoordingen van een rechter moeten daarbij zorgvuldig worden beoordeeld, net als de context waarin deze zijn gebruikt. Het is aan de rechter in het hoofdgeding om dit te doen, in het licht van de vereisten zoals het EHRM die in zijn rechtspraak heeft geformuleerd. Het HvJ EU wijst er daarbij op dat in dit geval de rechter in tweede aanleg verder lijkt te zijn gegaan dan het uiten van verdenkingen jegens AC. Tegelijkertijd moet ermee rekening worden gehouden dat het hier ging om een beoordeling in hoger beroep die vooral betrekking had op de vraag of de zaak moest worden herbeoordeeld, maar ook zijn standpunt krachtig en volledig tot uitdrukking moest brengen omdat de opdracht tot beëindiging van de vervolging al twee keer aan de rechter in eerste aanleg was voorgelegd.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 30-04-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:358

Zaaknummer: C-748/24

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 2, Hv art. 48 lid 1, Hv art. 51 lid 1, Hv art. 52 lid 3, Rl 2016/343 art. 3 en Rl 2016/343 art. 4

RECHTSPRAAK

Mastey t. Frankrijk, EHRM 30 april 2026, nr. 30049/23

Mastey is veroordeeld tot een gevangenisstraf wegens drugsbezit en -handel. Tijdens de zitting in hoger beroep toonde hij zodanig wangedrag dat de zittingsrechter besloot hem uit de zaal te verwijderen. Weliswaar lijkt de rechter hem niet expliciet te hebben gewaarschuwd dat dit het gevolg zou kunnen zijn, maar het EHRM acht het in de omstandigheden van het geval wel redelijk dat deze beslissing werd genomen. Art. 6 EVRM is dan ook niet geschonden. De klacht dat de cassatierechter te kort zou hebben gemotiveerd dat Mastey terecht niet was teruggebracht toen uitspraak werd gedaan, is wegens kennelijke ongegrondheid niet-ontvankelijk.

Klager is in 2021 op een vliegveld aangehouden en in hechtenis genomen in verband met een strafrechtelijk onderzoek naar drugshandel. Na een psychotische aanval werd hij overgebracht naar het ziekenhuis, waar uit een CT-scan bleek dat hij cocaïnebolletjes had ingeslikt. Een maand later is hij wegens bezit en invoer van verdovende middelen veroordeeld tot achttien maanden gevangenisstraf. Tijdens de zitting in hoger beroep is hij op zeker moment wegens wangedrag uit de rechtszaal verwijderd. Volgens klager is hij vervolgens ten onrechte en in strijd met art. 405 van het Franse wetboek van strafvordering niet teruggebracht naar de zittingzaal toen de rechter uitspraak deed. Zijn cassatieberoep hiertegen werd uiteindelijk afgewezen, waarbij is volstaan met een heel korte motivering van de aan art. 405 gegeven uitleg.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de verkorte motivering onverenigbaar is met het recht op een eerlijk proces, zoals beschermd door art. 6 lid 1 EVRM. Volgens het EHRM is de motivering, hoewel kort, voldoende duidelijk, mede in het licht van het advies van de Advocaat-Generaal. Dit klachtonderdeel is dan ook kennelijk ongegrond en daarmee niet-ontvankelijk.

Klager heeft daarnaast gesteld dat het feit dát hij is verwijderd uit de rechtszaal ook als

zodanig een schending oplevert van art. 6 lid 1 EVRM. Het Hof merkt op dat uit het procesverbaal van de zitting niet kan worden afgeleid of de zittingsrechter klager heel expliciet heeft gewaarschuwd voor de gevolgen van zijn gedrag en de mogelijkheid om hem uit de rechtszaal te verwijderen. Wel is duidelijk dat de zittingsrechter verschillende malen heeft geïntervenieerd, dat klagers gedrag heel provocerend was en dat hij heel grof taalgebruik bezigde. Het Hof merkt op dat dit in een rechtszaak niet hoeft te worden getolereerd. Mogelijk was zijn gedrag het gevolg van psychiatrische stoornissen, maar de rechter had al eerder gemotiveerd geoordeeld dat er geen aanleiding was om aan te nemen dat daarvan sprake was en dat nader onderzoek moest plaatsvinden. Klagers advocaat heeft zich ten slotte niet verzet tegen de verwijdering uit de zaal en is zelf blijven zitten, zodat zij nadere toelichting heeft kunnen geven op de situatie van klager. Een en ander betekent dat art. 6 lid 1 EVRM niet is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 30-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0430JUD003004923

Zaaknummer: 30049/23

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Nederlandse Omroep Stichting e.a. t. Nederland, EHRM 21 april 2026, nr. 20066/18

In verband met het neerhalen van de MH17-vlucht in Oekraïne zijn de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing en de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing bij elkaar geroepen. De NOS, RTL en de Volkskrant hebben vanwege hun berichtgeving over de ramp geprobeerd toegang te krijgen tot de notulen van de vergaderingen van deze commissies en andere overheden. Dit is geweigerd, onder meer vanwege de vertrouwelijkheid van de gedachtewisselingen. Het EHRM oordeelt dat art. 10 EVRM weliswaar van toepassing is, maar dat de weigeringen beperkt in omvang waren, voldoende waren gemotiveerd en met voldoende waarborgen waren omkleed. Art. 10 EVRM is dan ook niet geschonden.

Klagers zijn twee Nederlandse televisieomroepen (NOS en RTL) en een krant (de Volkskrant). In verband met het neerhalen van vlucht MH17 in 2014 in het oosten van Oekraïne hebben zij geprobeerd toegang te krijgen tot documenten waaruit zou kunnen blijken hoe deze ramp is afgehandeld door de regering, in het bijzonder door de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb) en de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb). In 2015 besloot de toenmalige minister van Veiligheid en Justitie 79 van de als relevant geïdentificeerde 225 documenten niet openbaar te maken. De andere documenten werden wel openbaar, zij het dat enkele delen werden weggelakt. De redenen voor niet-openbaarmaking waren deels gelegen in het belang van ongehinderde communicatie tussen leden van de teams, deels omdat het ging om documenten waarin persoonsgegevens waren vervat, deels omdat openbaarmaking de relaties tussen Nederland en andere staten zou kunnen beschadigen, en deels omdat openbaarmaking een risico zou kunnen vormen voor de veiligheid van het Nederlandse personeel dat in het Oekraïense rampgebied opereerde. Na procedures werd nog een aantal andere documenten volledig openbaar gemaakt. In laatste instantie oordeelde de Afdeling bestuursrechtspraak dat de aangevoerde redenen voor

weigering van openbaarmaking van de andere documenten nog steeds relevant waren en dat niet voldoende was aangetoond dat de redenen voor openbaarmaking zwaarder zouden moeten wegen.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat de niet-openbaarmaking van deze informatie in strijd is met art. 10 EVRM. Het EHRM stelt voorop dat de drie klagers met behulp van de toegang tot deze informatie een bijdrage wilde leveren aan een discussie over een onderwerp van algemeen belang en dat zij, gelet op hun ervaring en outreach, daartoe ook bijzonder geëquipeerd waren. De informatie was bovendien beschikbaar en het ter beschikking stellen ervan zou geen bijzondere belasting voor de staat hebben opgeleverd. Gelet daarop en in het licht van de eerdere rechtspraak van het EHRM over dit onderwerp concludeert het Hof dat art. 10 EVRM van toepassing is.

Het Hof stelt verder vast dat de weigering van toegang tot documenten relatief beperkt is gebleven. Bovendien is de minister uiteindelijk door de rechter verplicht om nog een aantal extra documenten vrij te geven. De procedures bij de rechtbank en de Afdeling waren met waarborgen omkleed en gaven voldoende ruimte voor volledige beoordeling van de weigering. De in de toenmalige Wet openbaarheid van bestuur geformuleerde weigeringsgronden kunnen bovendien in algemene zin noodzakelijk in een democratische samenleving worden gevonden. Het niet-vrijgeven van de notulen van de MCCb acht het Hof aanvaardbaar. De redenen daarvoor (vrije en vertrouwelijke uitwisseling in de commissie, bewaking van eenheid van kabinetsbeleid, bescherming van de veiligheid van Nederlands personeel in het rampgebied, relaties tussen Nederland en andere staten en internationale organisaties, privacy van medewerkers en ambtenaren, persoonlijke beleidsopvattingen) zijn in samenhang met de geboden procedurele waarborgen sterk genoeg om de weigering te kunnen dragen. Dit geldt ook voor de andere informatie waartoe toegang is gevraagd, al had de Afdeling bestuursrechtspraak volgens het EHRM daar wel een betere motivering voor kunnen geven. Art. 10 EVRM is dan ook niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 21-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002006618

Zaaknummer: 20066/18

Wetsartikelen: EVRM art. 10

RECHTSPRAAK

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit e.a., HvJ EU (GK) 21 april 2026, zaak C-155/24

De Stichting Rookpreventie Jeugd heeft de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit gevraagd om handhavend op te treden ten aanzien van schadelijke stoffen in filtersigaretten. In de procedure daarover is de vraag opgekomen of de Stichting toegang moet krijgen tot de ISO-normen die de meetmethoden bepalen. Het HvJ EU beantwoordt die vraag bevestigend vanwege het internemarktbelang en het volksgezondheidsbelang dat de Stichting dient. In al dit soort gevallen moeten de normen vrij toegankelijk worden gemaakt middels een algemene, doeltreffende, kosteloze en niet-discriminerende toegangsregeling. Het belang van openbaarheid van normen stijgt namelijk uit boven dat van bescherming van IE-rechten van de normalisatie-instelling.

De Stichting Rookpreventie Jeugd heeft de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) in 2018 verzocht om ervoor te zorgen dat filtersigaretten beter voldoen aan de in de EU-regelgeving vastgelegde maximumemissieniveaus voor teer, nicotine en koolmonoxide. Ook heeft zij verzocht om producenten, importeurs en distributeurs een dwangmaatregel op te leggen in het geval waarin filtersigaretten hier niet aan voldoen. Dit handhavingsverzoek heeft de NVWA afgewezen, waarna de Stichting hierover heeft geprocedeerd. In het kader van deze procedure heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU wijst erop dat het in een eerdere zaak (*Stichting Rookpreventie Jeugd e.a.*) al heeft verhelderd hoe richtlijn 2014/40 moet worden uitgelegd. De maximumemissieniveaus moeten volgens die uitspraak worden gemeten volgens methoden die voortvloeien uit een aantal ISO-normen, waarnaar de richtlijn ook verwijst. Hoewel die normen niet zelf in het Publicatieblad zijn opgenomen, kunnen ze wel aan ondernemingen worden tegengeworpen, gelet op de

werking van het ISO-systeem. Gelet op het belang dat de Stichting nastreeft, namelijk de volksgezondheid, en gelet op het Unierechtelijke belang van het goed laten functioneren van de interne markt voor tabak, is het wel redelijk dat de Stichting toegang heeft tot de informatie die nodig is om te controleren of tabaksondernemingen voldoen aan de in de richtlijn vastgestelde emissieniveaus. Een particulier zoals de Stichting moet dan ook vrije toegang tot die normen kunnen krijgen. Dit is ook in overeenstemming met het in art. 2 VEU vastgelegde beginsel van de rechtsstaat. Zelfs als normen worden beschermd door IE-rechten, moet het belang van openbaarheid daarboven voorrang krijgen, ook gelet op het recht op toegang tot documenten (art. 15 lid 3 VWEU en art. 42 Hv). Die openbaarheid moet via een algemene, doeltreffende, kosteloze en niet-discriminerende toegangsregeling worden gegarandeerd. Het is aan de Unie kom de kosten te dragen die verband houden met de organisatie van de toegang tot de officiële, authentieke versie van deze normen, of die toegang nu wordt bewerkstelligd via de Unie of via de lidstaten.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 21-04-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:327

Zaaknummer: C-155/24

Wetsartikelen: VEU art. 2, VWEU art. 15 lid 3, Hv art. 42, Rl 2014/40/EU art. 3 lid 1 en Rl 2014/40/EU art. 4 lid 1

RECHTSPRAAK

Nekilnojamojo turto valdymas, HvJ EU 30 april 2026, zaak C-544/24

Bij niet of te laat afgedragen btw kan in Litouwen niet alleen een boete worden opgelegd, maar moet ook vertragingsrente worden betaald. Dergelijke vertragingsrente is vanwege de preventieve en compenserende aard geen repressieve sanctie, zodat art. 49 lid 3 Hv hierop niet van toepassing is. Wel moet een regeling voor vertragingsrente voldoen aan het algemene evenredigheidsbeginsel. Dat kan het geval zijn als de regeling het legitieme doel van het innen en fraudebestrijding op een geschikte en noodzakelijke manier nastreeft. Dat wordt gewerkt met forfaitaire bedragen maakt een vertragingsrenteregeling niet noodzakelijk disproportioneel, zeker niet als er een (beperkte) hardheidsclausule is.

De Litouwse belastingdienst heeft bij verzoekster in het hoofdgeding een controle uitgevoerd van haar btw-aangifte. Daarbij bleek dat zij de relevante wetgeving had geschonden en btw-fraude had gepleegd. In 2018 is het bedrag van verschuldigde aanvullende btw vastgesteld op ruim 6,5 miljoen euro. De verschuldigde vertragingsrente bedroeg 2,4 miljoen euro. Daarnaast is aan verzoekster een fiscale boete van ruim 1,8 miljoen euro opgelegd. Verzoekster heeft hiertegen geprocedeerd en heeft in het hoofdgeding onder meer verzocht om vrijstelling van de betaling van de vertragingsrente en de fiscale boete. Zij is daarnaast strafrechtelijk vervolgd. In verband hiermee zijn prejudiciële vragen aan het HvJ EU voorgelegd.

Het HvJ EU stelt voorop dat art. 50 Hv (het ne-bis-in-idem-beginsel) in deze zaak van toepassing zou kunnen zijn omdat btw-kwesties als deze binnen het bereik vallen van de btw-richtlijn en daarmee sprake is van uitvoering van Unierecht in de zin van art. 51 lid 1 Hv. Toch is de gestelde vraag niet-ontvankelijk, omdat de strafrechtelijke vervolging die wegens de feiten is ingesteld nog niet is beëindigd en er nog geen definitieve beslissing tot veroordeling of vrijspraak is gegeven. Art. 50 Hv is dan ook niet van toepassing op het hoofdgeding.

Er zijn in de tweede plaats vragen voorgelegd over de uitleg van art. 49 lid 3 Hv. Deze bepaling is alleen van toepassing op sancties van strafrechtelijke aard. Om te kunnen bepalen of daarvan sprake is, moet worden gekeken naar de juridische kwalificatie van de inbreuk naar nationaal recht, de aard van de inbreuk, en de zwaarte van de sanctie die kan worden opgelegd. De twee laatste criteria zijn daarbij het belangrijkste.

De heffing van vertragingsrente over achterstallige belastingschulden geldt naar Litouws recht niet als een strafrechtelijke sanctie; deze wordt ook in een administratieve procedure opgelegd. De heffing heeft een preventief karakter omdat deze is bedoeld om mensen te bewegen om zo snel mogelijk de btw-schuld alsnog te voldoen, en een compenserend karakter omdat de staat nadeel heeft ondervonden door niet- of te late betaling. Ook het EHRM heeft geoordeeld dat vertragingsrente niet primair een bestraffend doel heeft. De vertragingsrente is ook niet dermate hoog dat alsnog van een strafrechtelijk karakter moet worden gesproken. Art. 49 lid 3 EVRM is dan ook niet van toepassing.

Wel moet de verwijzende rechter nagaan of de maatregel in overeenstemming is met het algemene evenredigheidsbeginsel. Dit beginsel vergt dat de belastingdienst rekening houdt met de aard en de ernst van de vastgestelde inbreuk en dat waar nodig een lager rentetarief wordt gehanteerd, een deel van de vertragingsrente wordt kwijtgescholden of een belastingplichtige wordt vrijgesteld van betaling. In het bijzonder mogen maatregelen niet verder gaan dan wat geschikt en noodzakelijk is om de legitieme doelstellingen te realiseren die met de betreffende regeling worden nagestreefd. Het doel van de regeling is hier om btw volledig te innen en fraude te bestrijden. Met dat doel moeten de lidstaten afschrikkende en doeltreffende maatregelen treffen, onder gelijke materiële en formele voorwaarden als soortgelijke en even ernstige overtredingen van het nationale recht. Het heffen van vertragingsrente kan als een passende en noodzakelijke maatregel worden gezien ter verwezenlijking van de nagestreefte legitieme doelen. Het feit dat de vertragingsrente forfaitair wordt vastgesteld en op geen enkele manier kan worden aangepast, volstaat op zichzelf niet om te concluderen dat deze maatregel onevenredig is. Zo'n regeling beschermt ook tegen willekeurige besluiten en waarborgt gelijke behandeling van belastingplichtigen. Het bedrag van de vertragingsrente staat bovendien in verhouding tot de periode waarin iemand zijn belastingschuld niet aflost. De nationale regeling voorziet bovendien in een hardheidsclausule voor limitatief omschreven gevallen. Gelet op een en ander is de regeling in overeenstemming met het evenredigheidsbeginsel.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 30-04-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:356

Zaaknummer: C-544/24

Wetsartikelen: Hv art. 49 lid 3, Hv art. 51 lid 1 en Rl 2006/112/EG art. 273

RECHTSPRAAK

Nikolaou e.a. t. Cyprus, EHRM 30 april 2026, nr. 37068/18

In verband met plannen voor de ontwikkeling van een industrieterrein is in 1976 zo'n 7000 m² grond van Nikolaou e.a. onteigend. Daarvan is maar 3000 m² echt benut. Voor de resterende grond zijn vervolgens steeds nieuwe plannen ontwikkeld, maar geen daarvan is ooit gerealiseerd. Het EHRM overweegt dat het bij onteigening van belang is dat er voldoende concrete voornemens bestaan voor de inzet van de grond. Als die er niet zijn, zoals hier, moet worden aangenomen dat geen algemeen belang is gediend met de onteigening. Art. 1 EP is dan ook geschonden.

In 1976 besloot de Cypriotische regering om een industrieterrein te ontwikkelen in Limassol. Daarvoor moest een aantal stukken grond worden onteigend, waaronder een stuk van ruim 7000 m² dat in eigendom was van klagers. Klagers ontvingen hiervoor destijds een compensatie van ruim 12.300 euro. In 1979 werd besloten om het stuk grond dat oorspronkelijk van klagers was alleen te benutten voor de aanleg van een weg. Daardoor bleef bijna 4000 m² van de grond onbenut. Van 1990-2021 zijn er talrijke gesprekken gevoerd tussen de regering en anderen over de inzet van het onbenutte stuk grond, maar geen enkel plan is ooit gerealiseerd. In deze periode hebben klagers ook uitgebreid geprocedeerd over de redelijkheid van de onteigening van het hele stuk grond, terwijl een zo groot gedeelte daarvan nooit is benut. Daarbij is niet tegemoetgekomen aan hun eis dat de grond hun in eigendom terug moeten worden gegeven.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat de situatie een schending oplevert van het door art. 1 EP EVRM beschermde eigendomsrecht. Het Hof overweegt dat er naar nationaal recht een recht op restitutie bestaat bij onterechte onteigening. De vraag is of het proportioneel is dat van de grond geen gebruik is gemaakt. Het Hof merkt daarbij op dat wanneer grond wordt onteigend, het van belang is dat er concrete voornemens zijn voor het gebruik daarvan, in

ieder geval in de toekomst. Als dat niet zo is, is het niet goed mogelijk om aan te nemen dat een algemeen belang is gediend bij de (volledige) onteigening. Nu in dit geval van dergelijke concrete voornemens niet is gebleken en de gemeente erg lang heeft gearzeld over de bestemming die de grond zou moeten krijgen, moet worden geoordeeld dat er kennelijk geen algemeen belang werd nagestreefd met de onteigening. Zeker nu in de loop van de jaren de waarde van de grond aanzienlijk is toegenomen, is geen redelijk evenwicht gevonden tussen de betrokken belangen. Art. 1 EP EVRM is dan ook geschonden (6 stemmen tegen 1).

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 30-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0430JUD003706818

Zaaknummer: 37068/18

Wetsartikelen: EVRM art. 1 EP

RECHTSPRAAK

Sanader t. Kroatië, EHRM 24 maart 2026 (ontv.besl.), nr. 27577/21

Sanader is vervolgd en veroordeeld wegens corruptie. Bij het EHRM klaagt hij over een gebrek aan onpartijdigheid van rechter R.M., die in een eerdere strafzaak tegen Sanader als advocaat optrad voor een medeverdachte. Het EHRM acht het onwaarschijnlijk dat die eerdere betrokkenheid bij een andere zaak de onpartijdigheid van R.M. heeft aangetast en verklaart de zaak niet-ontvankelijk. Dat geldt anders bij een andere verdachte, Mlinarević, die heeft gesteld dat de zoon van R.M. betrokken was als advocaat van een derde verdachte in dezelfde zaak. In die zaak (nr. 24406/21) stelt het EHRM een schending van art. 6 EVRM vast.

In 2012 is klager vervolgd op verdenking van betrokkenheid bij corruptie en machtsmisbruik. In 2019 is hij schuldig bevonden en tot zes jaar gevangenisstraf veroordeeld. Klager heeft aarzelingen over de onpartijdigheid van rechter R.M., die in zijn zaak heeft geoordeeld als lid van het Constitutionele Hof, omdat dezelfde rechter ook betrokken was als advocaat voor een medeverdachte in een andere tegen hem lopende strafzaak. Later heeft klager deze klacht nog wat verder uitgebreid, in lijn met de klacht die een andere verdachte in dezelfde corruptiezaak heeft ingediend bij het EHRM (onder nr. 24406/21, *Mlinarević t. Kroatië*). Deze had namelijk gesteld dat de zoon van R.M. advocaat-stagiair was in het advocatenkantoor van waaruit een andere verdachte in de zaak werd vertegenwoordigd. R.M. had hierover de president van het Constitutionele Hof niet geïnformeerd en heeft zich ook niet verschoond.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat deze banden van R.M. leiden tot een gebrek aan onpartijdigheid, in strijd met art. 6 lid 1 EVRM. Het Hof komt tot de slotsom dat de twijfels van de andere verdachte, Mlinarević, gerechtvaardigd zouden kunnen zijn (in die zaak stelt het dan ook een schending vast), maar dat dat niet geldt voor die van klager. Weliswaar hadden de voorliggende strafzaak en de strafzaak waarnaar hij verwijst beide betrekking op corruptie,

maar ze houden verder geen verband en met de beoordeling van de ene zaak kan niet worden vooruitgelopen op de beoordeling van de andere. De betrokkenheid van R.M. als advocaat in de andere strafzaak was ook al lang afgerond toen de zaak tegen klager voor het Constitutioneel Hof kwam. Uitspraken in het nadeel van klager die R.M. als advocaat in die eerdere zaak had gedaan kunnen ook geen twijfels oproepen aan zijn onpartijdigheid, nu hij die uitspraken vooral in het belang van zijn toenmalige cliënt deed. Deze klacht is dan ook kennelijk ongegrond.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 24-03-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0430DEC002757721

Zaaknummer: 27577/21

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Y.F.C. e.a. t. Nederland, EHRM 21 april 2026, nr. 21325/19

Zeven Venezolaanse vluchtelingen zijn in 2019 onderschept. Hun asielverzoeken zijn afgewezen en zij zijn in vreemdelingenbewaring genomen met het oog op uitzetting. In juni 2019 raakten zij gewond door rubberkogels die de politie gebruikte om een gevangenisopstootje te onderdrukken. Het EHRM oordeelt dat naar dat incident te weinig onderzoek is gedaan en dat niet is gebleken dat het geweld proportioneel was; art. 3 EVRM is dan ook geschonden. Ook de toegang tot rechtsbescherming tegen de vreemdelingenbewaring schoot tekort, in strijd met art. 5 lid 4 EVRM. De klachten over art. 5 lid 1 en 4 P4 EVRM zijn niet-ontvankelijk.

Klagers zijn zeven Venezolaanse staatsburgers die in 2019 probeerden met een bootje naar Curaçao te varen. Het bootje werd onderschept door de kustwacht en klagers werden aangehouden. De toegang tot Curaçao werd geweigerd en klagers werden in bewaring genomen in afwachting van uitzetting. Vier klagers werden met dat doel in centrum voor vreemdelingenbewaring vastgezet, terwijl de andere drie in een reguliere gevangenis werden ondergebracht. Op 9 juni 2019 besloot de gevangenisdirecteur dat de mensen die in het centrum voor vreemdelingenbewaring zaten, moesten worden overgebracht naar de reguliere gevangenis. Toen de politie met het doel van overbrenging het centrum binnenkwam, ontstond er een opstootje, waarbij de politie gebruik maakte van rubberkogels om de situatie onder controle te krijgen. Daarbij zijn twee klagers geraakt en de derde zegt in zijn rug te zijn getrapt.

Alle klagers zijn opgekomen tegen de uitzettingsbeslissingen, maar hun bezwaren zijn afgewezen. Het EHRM heeft in de loop van de nationale procedures twee interimmaatregelen opgelegd: de eerste met het oog op het voorkomen van tussentijdse uitzetting naar Venezuela en de tweede om ervoor te zorgen dat de detentieomstandigheden in overeenstemming

zouden zijn met art. 3 EVRM.

Voor het EHRM hebben klagers allereerst gesteld dat er disproportioneel geweld tegen hen is gebruikt door de politie en de gevangenvaarders op 9 juni 2019 en dat daarnaar te weinig onderzoek is gedaan. Ook hebben zij aangevoerd dat de detentieomstandigheden ondermaats waren. Daardoor is volgens hen sprake van een schending van art. 3 EVRM.

Het EHRM benadrukt dat het een subsidiaire functie heeft en niet kan fungeren als feitenrechter. Daarom onderzoekt het eerst de klacht over het nationale onderzoek naar het gebruikte geweld op 9 juni. De aanwezige documentatie laat niet zien dat daarnaar een effectief en onafhankelijk onderzoek heeft plaatsgevonden en evenmin dat klagers de mogelijkheid hebben gekregen om in dit onderzoek te participeren. Art. 3 EVRM is in procedureel opzicht dan ook geschonden ten aanzien van de klagers die slachtoffer zijn geworden van het incident op 9 juni. In materieel opzicht stelt het Hof vast dat er veel aanwijzingen zijn dat drie klagers terecht hebben gesteld dat zij direct slachtoffer zijn geworden van het geweldgebruik: een van hen had 17 afdrucken van rubberkogels op zijn lichaam, een ander 15, en de derde had een afdruk van een voet op zijn rug. In een dergelijke situatie is het aan de staat om aan te tonen dat het gebruikte geweld strikt noodzakelijk was gelet op het gedrag van de betrokkenen. Aan deze bewijslast is hier niet voldaan, getuige ook het ontbrekende onderzoek en het ontbreken van goede instructies over de inzet van rubberkogels. Art. 3 EVRM is daarom ook in materieel opzicht geschonden.

Ten aanzien van de klacht over de detentieomstandigheden oordeelt het Hof dat klagers de beschikbare rechtsmiddelen onvoldoende hebben benut. Zij hebben bijvoorbeeld niet gevraagd om een voorlopige voorziening en zij hebben hun klachten over art. 3 EVRM ook niet in de inhoudelijke procedure op nationaal niveau naar voren gebracht. Deze klacht is dan ook niet-ontvankelijk.

Klagers hebben verder gesteld dat art. 5 lid 4 EVRM is geschonden doordat zij onvoldoende mogelijkheden hadden om de rechtmatigheid van hun detentie aan te vechten. Het Hof wijst erop dat klagers is geweest op twee proceduremogelijkheden, namelijk het maken van formeel bezwaar en het instellen van een procedure bij de rechtbank van Curaçao. Er bestaat echter geen afzonderlijke habeas-corporprocedure voor vreemdelingenbewaring en er zijn ook geen mogelijkheden voor gefinancierde rechtsbijstand of voor reguliere rechterlijke herbeoordeling van een bewaringsmaatregel. Bovendien was de informatievoorziening in een voor klagers niet toegankelijke taal gesteld, zonder dat er een mogelijkheid was van vertaling. Deze omstandigheden maken dat klagers geen effectief gebruik konden maken van de wel beschikbare procedures, zoals de voorlopige voorziening. Art. 5 lid 4 EVRM is dan ook geschonden. De klachten over art. 5 lid 1 EVRM wijst het Hof als niet-ontvankelijk van de

hand omdat klagers uiteindelijk wel mogelijkheden hebben gehad om de rechtmatigheid van de detentie aan te vechten, maar die niet goed hebben benut.

Ten slotte hebben klagers aangevoerd dat zij het slachtoffer zijn geworden van een collectieve uitzettingsbeslissing in de zin van art. 4 P4 EVRM. Het Hof overweegt daarover dat zij allemaal individueel de mogelijkheid hebben gekregen om op grond van art. 3 EVRM de uitzettingsbeslissingen aan te vechten en zich daarom geen slachtoffer van een dergelijke schending kunnen noemen. Ook deze klacht is daarom niet-ontvankelijk.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 21-04-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0421JUD002132519

Zaaknummer: 21325/19

Wetsartikelen: EVRM art. 3, EVRM art. 5 lid 4, EVRM art. 35 lid 1, EVRM art. 35 lid 4 en EVRM art. 4 P4

ANNOTATIE

Iskra DOO Beograd t. Servië (EHRM, 53002/21) – Geen effectief rechtsmiddel tegen naasting grond: strijd met art. 1 EP EVRM

J.A.M.A. Sluysmans

Inleiding

Iskra DOO Beograd is een Servische onderneming die al sinds 1964 bedrijfsactiviteiten verricht op een terrein aan de Hercegovačka-sstraat in Belgrado. In datzelfde jaar plaatste Iskra – met vergunning van de gemeente – ook een hek op het perceel.

In het voorjaar van dat jaar 2015 wordt het hek zonder voorafgaande aanzegging verwijderd, en wordt het terrein vervolgens feitelijk in gebruik genomen door een aan de autoriteiten gelieerde onderneming die luistert naar de naam Beograd na vodi DOO en die participeert in de ontwikkeling van het project dat plaatselijk bekend staat als ‘Belgrado Waterfront’.

Iskra maakt de gang naar de Servische rechter, met als inzet restitutie van haar terrein en herbouw van het hekwerk. Deze vorderingen worden echter afgewezen omdat – kort gezegd – herstel van de oude situatie strijdig zou zijn met een al genomen ruimtelijk besluit ten behoeve van de ontwikkeling van het voornoemde Belgrado Waterfront project. Dat project geldt – zo oordelen de Servische rechters – als een werk van algemeen belang, waarvoor het private belang van Iskra nu eenmaal heeft te wijken.

In Straatsburg vindt Iskra uiteindelijk wel gehoor. Het Hof is van oordeel dat er sprake is van een schending van art. 1 van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EP EVRM), de bescherming van eigendom. Meest opvallend is dat het Hof in dit arrest zijn oordeel baseert op het ontbreken van een ‘wettelijke basis’ voor de beperking van het in art. 1 EP EVRM besloten liggende recht. Dit maakt dat het arrest een nadere bespreking verdient en vanzelfsprekend zal ik aan het ontbreken van de voornoemde wettelijke basis hieronder de meeste aandacht besteden.

Vooraf: bescherming onder (art. 1 EP) EVRM

De inbreuk waarover Iskra klaagt, werd niet gemaakt door de overheid, maar door een private onderneming. Dat doet de vraag rijzen of hier niet sprake is van louter een geschil tussen twee private partijen. In dat geval zou de klacht van Iskra moeten afstuiten op het feit dat het EVRM – en dus ook art. 1 EP EVRM – geen horizontale werking heeft.

Het Hof stelt evenwel feitelijk vast dat de onderneming Beograd na vodi DOO is opgericht door de Staat en dat de Staat haar ten doel heeft gegeven om het Belgrado Waterfront project – bovendien een project dat van overheidswege is aangemerkt als ‘een strategische prioriteit’ en ‘van bijzonder nationaal belang’ – ter hand te nemen. Deze onderneming ontbeert daarom in de visie van het Hof voldoende ‘institutionele en operationele onafhankelijkheid’ ten opzichte van de Staat, met als consequentie dat haar handelen mag worden toegerekend aan de Staat. Langs die weg ontstaat dus wel degelijk ruimte om het optreden van deze formeel gezien private onderneming te toetsen aan de eisen van het EVRM.

Ik merk overigens op dat het gezichtspunt van de (on)voldoende institutionele en operationele onafhankelijkheid in de rechtspraak van het Hof meestal aan de orde is om te beoordelen of een klager wel kan worden aangemerkt als een ‘non-gouvernementele organisatie’ in de zin van art. 34 EVRM.[1]

Inbreuk op eigendom

Art. 1 EP EVRM biedt bescherming tegen inbreuk op een ‘*peaceful enjoyment of his possessions*’, dus om bescherming te kunnen ontleen aan art. 1 EP EVRM is het zaak dat ook daadwerkelijk sprake is van een ‘*possession*’, in de Nederlandse vertaling van art. 1 EP enigszins verwarrend aangeduid als ‘eigendom’. Ik schrijf ‘enigszins verwarrend’, omdat het begrip ‘eigendom’ in art. 1 EP niet is beperkt tot de eigendom van zaken in de betekenis die Boek 5 van het Burgerlijk Wetboek daaraan geeft. De rechtspraak van het EHRM geeft aan dat het begrip een eigen betekenis heeft. De kern daarvan is de economische waarde van hetgeen beschermd moet worden. Het gaat bijvoorbeeld om bezittingen, om reeds bestaande in beginsel in geld waardeerbare rechten en belangen (‘*assets*’). Ook andere rechten en belangen die activa vormen, zoals vermogensbestanddelen (intellectuele eigendom, zakelijke rechten, gebruiksrechten zoals pacht of huur) en vorderingen (zoals aanspraken op pensioen, subsidie of uitkering) waarvoor geldt dat de klager daar ten minste een gerechtvaardigde verwachting (‘*legitimate expectation*’) op mocht hebben, worden onder art. 1 EP beschouwd als eigendom.

Iskra was geen eigenaar van het door haar gebruikte terrein, maar – zeer langdurig – gebruiker. Iskra was ooit – in het communistische verleden, toen Servië nog onderdeel uitmaakte van Joegoslavië – opgericht als een staatsbedrijf en later (in 2010) geprivatiseerd. Het Hof constateert tegen die achtergrond dat ten tijde van de beweerdte inbreuk (in 2015) dus

al zo'n 50 jaar sprake was van een situatie van voortdurende, ononderbroken erkenning door de Staat van een 'de facto eigendom' van het terrein. Hierdoor was volgens het Hof een 'proprietary interest' – een 'eigendomsbelang' – ontstaan, die het Hof van voldoende gewicht oordeelt om te kunnen kwalificeren als een *possession* zoals bedoeld in (en beschermd door) art. 1 EP EVRM.

Ontneming of regulering

Nu eenmaal is vastgesteld dat de klager, Iskra, beschikt(e) over een *possession*, komt vervolgens de vraag aan de orde of de beweerde inbreuk op dat eigendomsrecht – hier dus: het verwijderen van het hek en het in bezit nemen van het terrein – kwalificeert als een regulering of als een ontneming van eigendom. Dat onderscheid wordt in de rechtspraak van het Hof niet altijd even scherp gemaakt, maar is voornamelijk van belang, omdat in geval van ontneming het criterium van de 'fair balance' (waarover hieronder nog nader) in beginsel vereist dat een schadevergoeding wordt betaald, terwijl dat bij regulering niet altijd het geval is.

In dit arrest wijdt het Hof weinig woorden aan dit vraagstuk. Het sluit zich aan bij het oordeel van de nationale rechter dat er sprake is geweest van een inbreuk, en overweegt vervolgens dat de nadere kwalificatie van die inbreuk in het onderhavige geval niet relevant is. Dat klopt. De eventuele noodzaak van een schadevergoeding speelt immers – zoals hiervoor al aangestipt – pas een rol bij de beoordeling van de 'fair balance', terwijl – zoals hiervoor al verklapt – de onderhavige inbreuk reeds strandt op de 'wettelijke basis'-vereiste. Waarom dat zo is, licht ik hieronder nader toe.

De wettelijke grondslag

Bij iedere inbreuk op een eigendomsrecht – dus ongeacht of die een ontneming of regulering betreft – moet volgens de vaste rechtspraak van het Hof worden voldaan aan drie criteria. In de eerste plaats moet worden beoordeeld of de inbreuk rechtmatig is, bij de wet voorzien (de zogenoemde *lawfulness*-toets). In de tweede plaats is de vraag of de inbreuk geschiedt ten behoeve van een legitieme doelstelling in het algemeen belang (de zogenoemde *general interest*-toets). Tot slot moet sprake zijn van een redelijk evenwicht tussen die eisen van het algemeen belang van de samenleving en anderzijds de bescherming van de fundamentele rechten van het individu (de zogenoemde *proportionaliteit*stoets). De overgrote meerderheid van de zaken waarin het Hof tot het oordeel komt dat sprake is van een schending van art. 1 EP EVRM heeft betrekking op de proportionaliteit, maar hier levert dus het ontbreken van een wettelijke grondslag een dergelijke schending op.

Bij de beoordeling of sprake is van een voldoende wettelijke grondslag, hanteert het Hof vier criteria. In de eerste plaats moet de inbreuk berusten op en in overeenstemming zijn met een

nationale rechtsregel, hetgeen wel wordt aangeduid als ‘*precision*’.[2] Ten tweede moet die rechtsregel voor de burger toegankelijk zijn (de kenbaarheid of ‘*accessibility*’).[3] De nationale rechtsregel dient, ten derde, ook zodanig precies geformuleerd te zijn dat hij voldoende voorzienbaar is in zijn gevolgen (de voorzienbaarheid of ‘*foreseeability*’).[4] Tot slot is er nog een vierde vereiste, namelijk dat de inbreuk ook op een effectieve wijze in rechte kan worden aangevochten.[5]

In het onderhavige geval stelt het Hof vast dat in het nationale Servische recht wel degelijk was voorzien in een adequate procedure om de verwijdering van het hek (en, zo neem ik aan, inbezitneming van het terrein) mogelijk te maken, maar dat hier volledig aan die procedure is voorbijgegaan (in de woorden van het Hof “was entirely circumvented”). De conclusie van het Hof is dan ook dat “the applicant company has (...) been denied sufficient procedural guarantees against arbitrariness, including an opportunity to effectively challenge the interference in question.” Kort en goed: het geheel ontbreken van de daadwerkelijke procedurele mogelijkheid om de inbreuk op het eigendomsrecht in rechte ter discussie te stellen, maakt dat niet wordt voldaan aan het vereiste van een toereikende wettelijke grondslag, en het is om die reden dat hier volgens het Hof sprake is van een schending van art. 1 EP EVRM.

Met de voornoemde invulling van het *lawfulness*-criterium sluit het EHRM aan bij zijn rechtspraak over art. 6 EVRM. Onder vigeur van deze bepaling heeft het Hof geoordeeld dat de door art. 6 EVRM gewaarborgde toegang tot de rechter niet absoluut hoeft te zijn. Beperkingen zijn toegestaan, mits zij een gerechtvaardigd doel dienen, proportioneel zijn én geen afbreuk doen aan de kern van het recht op toegang tot de rechter. In dit verband kan worden gewezen op het arrest *Woś t. Polen*[6], waarin het EHRM heeft geoordeeld dat de absolute uitsluiting van elke procedure waarin de burger beslissingen van een (semi-)overheidsinstantie over de toekenning van een vergoeding voor dwangarbeid in de Tweede Wereldoorlog door een rechter kan laten toetsen, disproportioneel was en het recht op toegang tot de rechter in de kern aantastte. Het EHRM kent in dat verband (in par. 108 van het arrest *Woś t. Polen*) ook belang toe aan het feit dat de klager ook geen andere manier om redres te verkrijgen ter beschikking stond. Het uitsluiten van een effectief rechtsmiddel tegen overheidsbesluiten werkt arbitrair optreden en misbruik van bevoegdheid door de overheid in de hand, hetgeen strijd oplevert met de beginselen die aan art. 6 EVRM ten grondslag liggen, te weten (aldus par. 97 en 106) de ‘*rule of law*’ en het voorkomen van arbitraire machtsuitoefening. Het zijn diezelfde beginselen die ook door het Hof worden genoemd in *Iskra t. Servië*. Het vierde vereiste van het *lawfulness*-criterium lijkt aldus samen te vallen met (een element van) art. 6 EVRM.

Schadevergoeding

Iskra maakte aanspraak op een schadevergoeding van bijna 4.5 miljoen euro. Zij had de grond in kwestie namelijk verhuurd als parkeerterrein voor een bedrag van 1.000 euro per maand, en de gewraakte inbreuk had die inkomensstroom natuurlijk volledig doen verdampen.

Het Hof wijst deze vordering af, overwegende dat er geen causaal verband (*'no causal link'*) bestaat tussen de gevorderde schade en de geconstateerde inbreuk nu deze specifieke gerelateerd is aan *'procedural guarantees'* inherent aan art. 1 EP. Het Hof verwijst in dit verband naar het arrest *Džinić v. Kroatië*[7], maar dat arrest biedt geen verduidelijking: het bevat eenvoudigweg eenzelfde, niet nader toegelichte, 'regel'. Kennelijk is het Hof van oordeel dat als in dit geval wél de aangewezen juridische weg correct was bewandeld, het materiële resultaat (verlies van het gebruik van het terrein) voor Iskra hetzelfde zou zijn geweest. Een dergelijke uitkomst lijkt mij inderdaad voorstelbaar, maar ik vraag mij af of het Hof dermate vertrouwd is met het Servische recht dat het die conclusie zo stellig kan trekken als nu impliciet gebeurt.

Wel krijgt Iskra van het Hof een immateriële schadevergoeding van 3.000 euro, plus een vergoeding vanwege gemaakte kosten van dezelfde omvang (hoewel Iskra circa 12.000 euro had gevorderd). Daar moet Iskra het dan maar mee doen.

J.A.M.A. Sluysmans, hoogleraar onteigeningsrecht (Radboud Universiteit)

[1] Voor voorbeelden wijs ik op *Ljubljanska Banka D.D. t. Kroatië*, EHRM 12 mei 2015, ECLI:CE:EGHR:2015:0512DEC002900307, AB 2016/57 m.nt. T. Barkhuysen & M.L. van Emmerik () en – in Nederland - *North Sea Port/Minister van LNV*, ABRvS 29 april 2020, ECLI:NL:RVS:2020:1166, AB 2021/35 m.nt. T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik.

[2] Zie bijvoorbeeld *Baklanov t. Rusland* EHRM 9 juni 2005, zaaknr. 68443/01

[3] Zie bijvoorbeeld *Spacek t. Tsjechië*, EHRM 9 november 1999, zaaknr. 26449/95.

[4] Zie opnieuw *Baklanov t. Rusland*.

[5] Zie bijvoorbeeld *Capital Bank AD t. Bulgarije*, EHRM 24 november 2005, zaaknr. 49429/99, waar het Hof overweegt dat “domestic law must provide a measure of legal protection against arbitrary interferences by the public authorities with the rights safeguarded by the Convention”.

[6] *Woś t. Polen*, EHRM 8 juni 2006, , r.o. 111 (zaaknr. 22860/02), EHRC 2006, 99

[7] *Dzinić v. Kroatië*, EHRM 17 mei 2016, zaaknr. 38359/13

ANNOTATIE

Dorđević t. Servië (EHRM, 11212/23) – EHRM beschermt ook recht op ongestoord wonen in een stedelijke omgeving

M.K.G. Tjepkema

1. Een zoektocht op Google Streetview naar het adres 43 Zahumska Street, Belgrado, doet niet vermoeden dat zich op dit adres een slepende juridische strijd heeft afgespeeld. We zien een appartementencomplex van vier etages met daarnaast – zonder tussenruimte – een gebouw met een modernere uitstraling, een fractie hoger maar in geen enkel opzicht afwijkend van andere bebouwing in deze straat in het hart van de stad. Deze in zoverre normale situatie kan niet verhullen dat de bouw van het pand op nummer 45 voor klaagster (mevrouw Dorđević) zeer ingrijpende consequenties heeft gehad. Haar eerste klachten over die bouw dateren van 2004, en 21 jaar later eindigt haar juridische strijd met dit arrest waarin haar beroepen op zowel art. 8 EVRM als art. 1 EP EVRM slagen. De zaak is een bespreking waard omdat hij laat zien dat ook in een stedelijke omgeving de mate van overlast die men van naburige bouwwerken heeft te dulden op de grenzen van het EVRM kan stuiten. Ten aanzien van art. 1 EP EVRM is verder interessant dat de overwegingen van het Hof de suggestie kunnen wekken dat onder dit artikel inmiddels een verkapt recht op nadeelcompensatie c.q. planschadevergoeding wordt erkend, terwijl ook het leerstuk van de (niet) vrijwarende werking van een vergunning een rol speelt.

2. In 2002 gaat klaagster, een 62-jarige bibliothecaresse, over tot de aanschaf van een woning in het centrum van Belgrado. Het gaat om een bescheiden appartement met een grote kamer en een badkamer, waarvan alle ramen aan dezelfde kant van de woning gevestigd zijn – precies de kant waar in 2003 plannen ontstaan om een appartementencomplex van zes verdiepingen hoog te bouwen. Daardoor kan op nr. 43 zonlicht niet langer binnenvallen en is ook een natuurlijke luchtstroom niet langer gegarandeerd. Klaagster (of eigenlijk een corporatie namens haar) laat al vroeg weten dat de bouw haar niet zint, maar uiteindelijk komt het tot een verlening van een bouwvergunning en worden de bouwwerkzaamheden gestart. Een formeel bezwaar wordt tegen die vergunning niet tegen ingediend, maar wel start zij een juridische procedure tegen zowel de projectontwikkelaar als de gemeente. Deze eindigt voor wat betreft de ontwikkelaar in een afwijzing van haar vordering tot schadevergoeding

door de hoogste rechter, nu het nieuwe gebouw op basis van een geldige vergunning was gebouwd en de waardedaling van 20% voor een stedelijke omgeving niet 'significant' was. De vordering tegen het gemeentebestuur wordt in alle instanties afgewezen. In 2020, een jaar nadat klaagster het huis tegen verlies heeft verkocht, krijgt de procedure tegen de ontwikkelaar een staartje in de vorm van een tegen haar gestarte procedure om een door één van de lagere rechters toegekende schadevergoeding terug te vorderen (par. 24). Twee jaar later wordt ook een constitutionele klacht tegen het oordeel van de hoogste rechter afgewezen. Het feitenrelaas laat zich al met al lezen als een goed voorbeeld van secundair slachtofferschap: parallel aan het dertien jaar moeten dulden van erbarmelijke leefomstandigheden (waarbij één van de deskundigen de woning aanduidt als een 'kelder' waar alleen met schemer vergelijkbaar licht naar binnen viel) is zij ook verwickeld geraakt in een lange reeks procedures, waarin haar belangen – ondanks in haar voordeel uitgevallen deskundigenadviezen – op een enkel succesje in feitelijke instantie na, stevast het onderspit hebben gedolven.

3. Het oordeel van het Hof over art. 8 EVRM is in veel opzichten een bevestiging van eerdere rechtspraak. Zo wijst het Hof in par. 56 op zijn eerdere rechtspraak, die in overwegende mate betrekking heeft op hinder, of deze nu bestaat uit geluidsoverlast door vliegtuigen of een motorijweg. Aanvullend kan worden gewezen op rechtspraak over de vervuilende uitstoot van gassen door een bedrijf (*Apanasewicz t. Polen*) of lawaaioverlast door een bar (*Udovičič t. Kroatië* en de vergelijkbare zaak *Oluič t. Kroatië*).^[1] Dat het in casu niet gaat om dit soort 'actieve hinder', maar om een sterk verminderd genot van eigenschappen die simpelweg deel uitmaken van het recht om van een woning te genieten, maakt geen verschil. Uiteindelijk gaat het er in de visie van het Hof om dat van een serieuze inbreuk op het recht voor respect voor de woning sprake kan zijn als de bewoner niet langer van 'de voorzieningen van zijn of haar woning kan genieten' (par. 56). Ook roept het Hof de regel in herinnering dat wanneer autoriteiten berusten in of medeplichtig zijn aan de schending van verdragsrechten door particuliere partijen, ook zij (de autoriteiten dus) aansprakelijk kunnen worden gehouden vanwege die schending (par. 58). Of de zaak nu wordt beoordeeld als een op grond van art. 8 lid 1 EVRM bestaande positieve verplichting om redelijke en passende maatregelen te nemen om de rechten van klaagster te verzekeren of als een mogelijk te rechtvaardigen inmenging in de zin van art. 8 lid 2 EVRM, in beide gevallen komt het aan op de vraag of een 'fair balance' bestaat tussen het algemeen belang en de belangen van het individu.

4. Het Hof toetst de vraag of art. 8 EVRM geschonden is onder de aan dat artikel gekoppelde positieve verplichtingen. Duidelijk wordt dat de autoriteiten op geen enkele manier een kenbaar gewicht hebben toegekend aan de gerechtvaardigde belangen van klaagster. Tot drie keer toe stelt het Hof vast dat tegengeluiden werden genegeerd ('ignored'): dit gold voor de

bezwaren van klagster over de geringe afstand tot het buurpand (par. 63), een voor klagster positief advies van een stedelijke toezichthouder over onzorgvuldigheden in de vergunningprocedure (par. 65) en de voor klagster gunstige *expert opinions* die werden ingebracht in de rechterlijke procedure, in welke procedure geen aandacht werd geschonken aan het effect van het buurpand op haar kwaliteit van leven (par. 68). Daar voegt het Hof nog enige 'specific personal circumstances' aan toe: klagster was op leeftijd, zat als bibliothecaresse veel binnen en had goed licht nodig (par. 69). Deze laatste overweging kan ik – zeker na de ferme woorden in de paragrafen daarvoor – minder goed plaatsen, niet alleen omdat zij weinig houvast geeft maar ook omdat van burgers met andere beroepen en in andere leeftijdsklassen moeilijk kan worden verwacht dat zij wél genoeg nemen met een tot 'kelderwoning' verworpen leefomgeving waarin frisse lucht nauwelijks toegang heeft. Deze overweging is ook verwarrend omdat zij voeding geeft aan de gedachte dat in dit geval de aard van de overlast (geen 'actieve hinder' maar 'slechts' verminderd natuurlijk licht en lucht) niet voldoende is voor het aannemen van een schending maar afhankelijk is van persoonlijke omstandigheden. Ook dat strookt niet met de eerdere stelling van het Hof dat van een serieuze inbreuk al sprake kan zijn wanneer van de voorzieningen van een woning niet kan worden genoten. Wat hiervan zij, het Hof concludeert dat de autoriteiten de positieve verplichtingen onder art. 8 EVRM geschonden hebben (par. 71).

5. In andere zaken, zoals de al genoemde arresten *Udovičić t. Kroatië* en *Oluič t. Kroatië*, ging het Hof niet over tot een afzonderlijke toets aan art. 1 EP EVRM nadat het de schending van art. 8 EVRM had vastgesteld. Dat het Hof die toets in casu wel uitvoert komt waarschijnlijk doordat in de nationale procedure het argument van vermindering van de marktwaarde van het appartement en de vraag of een recht op compensatie bestaat een belangrijke rol heeft gespeeld. Bovendien geeft de niet betwiste waardevermindering van 20% het Hof een goed aanknopingspunt voor de aan klagster toe te kennen compensatie onder art. 41 (par. 98). Dat neemt niet weg dat bij de argumentatie van het Hof kanttekeningen zijn te plaatsen.

6. Het Hof toetst de inbreuk op het eigendomsrecht onder de algemene genotsregel. Dat ligt voor de hand in het licht van de diffuse aard van de inbreuk, waarover het Hof ook zelf stelt dat de casus kan worden geanalyseerd als een eigendomsinbreuk, een nalaten op te treden of een combinatie van beide (par. 83). Wat dat vervolgens betekent voor de indringendheid van de toets onder art. 1 EP EVRM blijft wat ongewis. Het Hof onderkent het bestaan van 'a certain margin of appreciation' (par. 82) maar refereert nergens aan de gebruikelijke grote 'margin' op het terrein van stedelijk en regionaal ruimtelijk beleid, waarop ook *dissenter* Ktistakis terecht wijst (par. 6). Onduidelijk is ook de overweging dat in het kader van de vergunningsprocedure 'certain irregularities' hebben plaatsgevonden (par. 91). Ook na lezing van de relevante overwegingen (zie vooral par. 7, par. 13, par. 16, par. 65) blijft ongewis wat nu precies die

onregelmatigheden zijn. Kennelijk ging het om afstandseisen, maar daarover lezen we slechts dat het buurpand formeel een halve meter verder had moeten worden gebouwd (par. 16). Het is moeilijk te geloven dat dat voor de hinder en de omvang van de schade – en dus voor een eventuele klacht onder art. 8 EVRM c.q. art. 1 EP EVRM – veel zou hebben uitgemaakt. Als die onregelmatigheden zo groot waren, is het bovendien de vraag waarom van klaagster dan niet had mogen worden verwacht dat zij die onregelmatigheden ook in een bestuursrechtelijke procedure had laten vaststellen. Immers, ook ‘the conduct van the appellant’ zelf moet meewegen in de *fair balance* (par. 83). Om onder die omstandigheden dan ‘the principle of good governance’ in stelling te brengen, zoals het Hof doet, is wel erg sterk aangezet.

7. De kern van de argumentatie onder art. 1 EP ligt in het onbetwiste gegeven dat klaagster een waardevermindering van minimaal 20% heeft ondervonden. Hier is mijns inziens vooral relevant de constatering van het Hof dat in de jurisprudentie van de Servische hoogste rechter een lijn bestond die de ontwikkelaar verplichtte om, ondanks de rechtmatigheid van een vergunning, schade te vergoeden als bij een derde ‘significante’ schade wordt veroorzaakt, waarbij als vuistregel een waardedaling van 20% als ‘significant’ werd aangemerkt – precies de omvang van de waardevermindering van klaagster (par. 31). Terecht wijst het Hof erop dat de Servische hoogste rechter deze lijn in de jurisprudentie in andere gevallen wel, maar in het geval van klaagster niet had toegepast (par. 92). Die passage past ook goed in de lijn die het Hof normaal gesproken kiest, waarbij vooral centraal staat of de autoriteiten een gedegen afweging ten aanzien van een mogelijk recht op compensatie hebben gemaakt. In wezen toetst het Hof dan vooral de wijze waarop de autoriteiten zelf met de eisen die art. 1 EP EVRM stelt zijn omgegaan.

8. Maar in dit geval blijft het daar niet bij en gaat het Hof ook een stap verder. Het benadrukt dat het die 20% ook *zelf* een ‘significant decrease’ vindt, en dat is vervolgens ook één van de dragende argumenten waarom art. 1 EP EVRM geschonden is (par. 90). Nu is een waardedaling van 20% ongetwijfeld fors, maar was het nodig dit te overwegen? Naar mijn idee niet. Het roept wel nieuwe vragen op. Een eerste vraag is hoe deze overweging zich verhoudt tot eerdere rechtspraak. In de zaak *Antunes Rodrigues t. Portugal* ging het om een waardedaling van meer dan 60% ten gevolge van het feit dat de woning van klager haar directe toegang tot een provinciale weg verloor. De grote *margin of appreciation* benadrukkend op het terrein van de ruimtelijke ordening, concludeerde het Hof dat de Portugese autoriteiten hadden kunnen weigeren nadeelcompensatie toe te kennen: geen schending van (de reguleringsregel van) art. 1 EP EVRM, dit onder protest van enkele *dissenters*.^[2] In de zaak *Couturon t. Frankrijk* ging het om een sterke waardedaling van 20% tot 40% van niet-onteigende delen van een stuk land, dit ten gevolge van grote hinder van de wel onteigende delen en het infrastructurele werk dat daardoor mogelijk was gemaakt. Ook in dat geval geen schending van art. 1 EP

EVRM.[3] Natuurlijk zijn er altijd verschillen in omstandigheden aan te wijzen, maar dan nog is opmerkelijk dat in casu een zo doorslaggevend gewicht aan de omvang van de waardedaling wordt toegekend, zeker in het licht van het feit dat in een stedelijk milieu dit soort waardedalingen niet ongebruikelijk zullen zijn. Een tweede vraag sluit hierop aan, en werpt ook *dissenter* Ktistakis op: door de omvang van de schade zo centraal te stellen lijkt het Hof een soort verkapt recht op nadeelcompensatie c.q. planschadevergoeding bij grote waardedalingen te erkennen: uitgaande van de rechtmatigheid van de vergunningen (die immers nooit waren aangevochten bij de bestuursrechter) bestaat bij een ‘significant decrease’ van 20% in waarde in beginsel een recht op compensatie, ook in een stedelijke omgeving.

9. Het is de vraag of het Hof een dergelijke ‘regel’ heeft willen erkennen, want als dat zo is, dan voorzie ik een stroom aan vergelijkbare zaken. Dit zou bovendien gevolgen hebben voor onze nationale rechtspraak over de (niet) vrijwarende werking van vergunningen. Op grond van dit leerstuk vrijwaart een rechtmatige vergunning niet van aansprakelijkheid van de vergunninghouder. De omstandigheden waaronder die aansprakelijkheid in beeld komt is naar nationaal recht afhankelijk van een veelheid van omstandigheden, waaronder de aard van de vergunning en het belang dat wordt nagestreefd met de regeling waarop de vergunning berust.[4] In de visie van het Hof komt dus ook aan de hoogte van de waardedaling veel gewicht toe. Maar ook als de soep niet zo heet gegeten wordt behoudt casuïstiek als deze relevantie voor de Nederlandse rechtsorde. Te wijzen valt op de rechtspraak van de Haagse rechtbank over geluidsoverlast door het stelselmatig niet handhaven van geluidsnormen rond Schiphol, waarin de rechtbank concludeerde dat art. 8 EVRM geschonden was.[5] Gevallen waarin hoogbouw tot grotere inkijk, verminderd uitzicht en schaduwwerking leidt zijn ook in Nederland geregeld voorwerp van planschadeprocedures.[6] In zijn noot onder het onderhavige arrest wijst Arentz verder op ontwikkelingen in het Nederlandse omgevingsrecht, waarin recreatiewoningen – zoals hij stelt – ‘vogelvrij’ zijn verklaard nu deze panden wel voor bewoning geschikt worden geacht, hoewel dat volgens de normaal geldende normen voor geluid, trilling, slagschaduw of geur niet zou mogen.[7] Zo extreem als deze Servische zaak zijn deze voorbeelden allemaal niet. Maar zij laten wel zien dat zowel art. 8 EVRM als art. 1 EP EVRM en het daarmee vergelijkbare égalitébeginsel in ons dichtbevolkte land onverminderd van belang blijven.

M.K.G. Tjepkema, hoogleraar bestuursrecht Radboud Universiteit en hoogleraar overheidsaansprakelijkheid en mijnbouwschade, Open Universiteit

[1] *Apanasewicz t. Polen*, EHRM 3 mei 2011, nr. 6854/07, ECLI:CE:ECHR:2011:0503JUD000685407, *Udovičič t. Kroatië*, EHRM 24 april 2014, nr. 27310/09, ECLI:CE:ECHR:2014:0424JUD002731009, *Olujič t. Kroatië*, EHRM 20 mei 2010, nr.

61260/08, ECLI:CE:ECHR:2010:0520JUD006126008.

[2] *Antunes Rodrigues t. Portugal*, EHRM 26 april 2011, nr. 18070/08, ECLI:CE:ECHR:2011:0426JUD001807008, waarover ook M.K.G. Tjepkema, ‘Tussen de Straatsburgse hond en de Brusselse kat’, in: B.J. Schueler & R.J.G.M. Widdershoven (red.), *Europeanisering van het algemeen bestuursrecht*, Den Haag: Bju 2014, p. 190-192.

[3] *Couturon t. Frankrijk*, EHRM 25 juni 2015, nr. 24657/10 ECLI:CE:ECHR:2015:0625JUD002475610

[4] HR 21 oktober 2005, ECLI:N:HR:2005:AT8823, NJ 2006/418 (Ludlage/Van Paradijs), waarover recent H.C.W.M. Moesker, ‘Ludlage/Van Paradijs’, in: F.A.G. Groothuijse, A.G.A. Nijmeijer en H.C.W.M. Moesker (red.), *Bouwrechtpleiers Publiekrecht*, IBR 2025, p. 533-551.

[5] Rb Den Haag 20 maart 2024, ECLI:N:RBDHA:2024:3734, AB 2024/296, m.nt. L.M. Nijenhuis.

[6] Zie bijv. ABRvS 24 december 2024, ECLI:NL:RVS:2024:5378, waarover ook O. den Hollander, ‘Leidt inkijk vanuit de nieuwe wolkenkrabber tot compensatie?’, *NRC* 21 januari 2025.

[7] *M en R* 2025/129.

ANNOTATIE

Deldwyn (HvJ EU, C-477/24) – Botsing van rechten; het recht van verdediging versus het recht op vertrouwelijkheid

H. Oosterom-Staples

1. Moeten de autoriteiten, al dan niet in bewerkte vorm, informatie die doorslaggevend is geweest voor de afwijzing van een aanvraag voor een verblijfsdocument aan de aanvrager van dat document verstrekken als deze daar om verzoekt? Deze vraag moest het Hof van Justitie beantwoorden in een zaak waarin een zogenoemde derdelander – een inwoner van een land dat geen lid is van de Europese Unie (EU) – een aanvraag had ingediend om in Ierland te mogen blijven wonen ('voortgezet verblijf') na ontbinding van zijn huwelijk met een Unieburger. Tot zijn echtscheiding verblijft de derdelander in Ierland als familielid van een Unieburger die gebruik maakt van haar recht op vrij verkeer van personen (verder ex-echtgenote).[1] De verblijfstatus van de ex-echtgenote in Ierland op grond van de Verblijfsrichtlijn is onduidelijk. Zij heeft in die lidstaat gewerkt, maar op het moment dat de echtscheidingsprocedure wordt ingeleid, ontvangt zij van het Ierse Ministerie van werkgelegenheid en sociale zaken (DEASP) een uitkering voor werkzoekenden en kinderbijslag.[2]

2. Het is vaste rechtspraak van het Hof van Justitie dat derdelanders aan de Verblijfsrichtlijn geen autonoom verblijfsrecht ontleen. Hun verblijfsrecht in een gastlidstaat is gekoppeld aan hun familieband met een Unieburger die gebruikmaakt van diens recht op vrij verkeer van personen. Zolang laatstgenoemde in de gastlidstaat (een lidstaat waarvan de Unieburger geen onderdaan is) verblijft op grond van de Verblijfsrichtlijn geniet een derdelander in die lidstaat een zogenoemd afgeleid verblijfsrecht in zijn hoedanigheid van familielid van de Unieburger.[3] Omdat derdelanders uitsluitend in de hoedanigheid van familielid rechten ontleen aan de Verblijfsrichtlijn, gaat hun verblijfsrecht op grond van deze richtlijn in principe verloren op het moment dat de familieband wordt verbroken, of als de Unieburger niet langer in de gastlidstaat verblijft.[4] In het geval van echtscheiding kunnen derdelander-familieleden als zij voldoen aan de voorwaarden in artikel 13, eerste lid, onder a, van de Verblijfsrichtlijn,[5] hun verblijf in de gastlidstaat voortzetten.[6] Hier wringt het in de zaak

die aanleiding is voor het *Deldwyn*-arrest.[7]

3. De afwijzing van de aanvraag voor voortgezet verblijf na echtscheiding berust, zoals gezegd, op informatie afkomstig van DEASP waarover de derdelander geen beschikking heeft. Uit deze informatie zou blijken dat zijn ex-echtgenote op het moment van indiening van het echtscheidingsverzoek niet aan de voorwaarden voor verblijf in de Verblijfsrichtlijn voldeed, omdat zij niet langer arbeid in loondienst verricht en een uit de algemene middelen gefinancierde werkloosheidsuitkering ontvangt. Toekenning van een verblijfsrecht aan een derdelander ex-echtgenoot is onder deze omstandigheden alleen mogelijk als de Unieburger op het moment dat de echtscheidingsaanvraag wordt ingediend aan de voorwaarden in artikel 7, derde lid, onder b, van de Verblijfsrecht voldeed. Een van de voorwaarden is dat er sprake is van 'onvrijwillige werkloosheid'. In geschil is of een Unieburger die een uit de algemene middelen gefinancierde werkloosheidsuitkering ontvangt hieraan kan voldoen. Als er geen sprake is van 'onvrijwillige werkloosheid' op het moment van de echtscheidingsaanvraag dan is noch de Unieburger, noch de derdelander ex-echtgenoot begunstigde van de Verblijfsrichtlijn.[8] Om de afwijzing van zijn aanvraag 'voortgezet verblijf' te kunnen aanvechten, moet de derdelander bewijzen dat zijn ex-echtgenote op het moment dat de echtscheidingsprocedure werd ingeleid aan de voorwaarden in artikel 7, derde lid, onder b, van de Verblijfsrichtlijn voldeed. Daarom heeft hij haar gevraagd om hem de informatie die hij nodig heeft om dat besluit aan te vechten, te verstrekken. Als zij niet op dit verzoek reageert, dient de derdelander bij de vreemdelingrechtelijke autoriteiten een verzoek in om de informatie, afkomstig van DEASP, met hem te delen.[9]

4. De eerste twee vragen die aan het Hof van Justitie zijn gesteld, zien op het verblijfsrecht van de ex-echtgenote ten tijde van de echtscheidingsaanvraag, meer specifiek of het ontvangen van een werkloosheidsuitkering bewijst dat er sprake is van "naar behoren vastgestelde" onvrijwillige werkloosheid'. [10] Deze vragen blijven in deze noot buiten beschouwing. [11] De derde vraag betreft het verzoek aan de vreemdelingrechtelijke autoriteiten om de informatie die aan de afwijzing van de verblijfsaanvraag ten grondslag ligt, te delen met de derdelander die daar anders geen kennis van kan nemen. De nationale rechter heeft deze vraag ingekaderd in het algemene beginsel van behoorlijk bestuur (artikel 41 Handvest van de Grondrechten van de EU). [12] Het Hof van Justitie betreft in diens antwoord ook het recht op een effectief rechtsmiddel (artikel 47 EU-Handvest). [13] Dat het Hof van Justitie ook het recht op een effectief rechtsmiddel in diens oordeel betreft, sluit aan bij diens vaste rechtspraak dat lidstaten weliswaar bevoegd zijn om in hun nationale wet- en regelgeving procedurevoorschriften vast te stellen (nationale procedurele autonomie), maar dat deze bevoegdheid niet alleen wordt begrensd door de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid, maar ook door het recht op een effectief rechtsmiddel. [14]

5. Ook als er in een Unierechtelijke wetgevingsmaatregel procedurevoorschriften staan, wordt de bevoegdheid van lidstaten om hun nationale procedurevoorschriften toe te passen beperkt. De Verblijfsrichtlijn is een voorbeeld van een migratiewetgevingsmaatregel die nauwkeurige en gedetailleerde procedurevoorschriften bevat; artikelen 30 en 31 van die richtlijn geven gedetailleerde regels over respectievelijk kennisgeving van besluiten (zie punt 7) en rechtsmiddelen. Zo bepaalt artikel 31 van de Verblijfsrichtlijn dat de omvang van de rechterlijke toetsing niet alleen de wettigheid van het besluit moet omvatten, maar dat er ook ruimte moet zijn om de feiten en omstandigheden die de voorgenomen maatregel rechtvaardigen in het onderzoek te betrekken. Verder moet de rechter kunnen onderzoeken of het besluit evenredig is, waarbij de omstandigheden, die worden genoemd in artikel 28 van de Verblijfsrichtlijn, leidend maar niet uitputtend zijn.

6. In punten 56 en 57 van het *Deldwyn*-arrest bevestigt het Hof van Justitie diens vaste rechtspraak dat het tweede lid van artikel 41 van het EU-Handvest gericht is tot de instellingen, organen en instanties van de EU, niet die van de lidstaten. Hoewel het recht op inzage in het dossier en de verplichting om een besluit te motiveren in respectievelijk artikel 41, tweede lid, onder b (recht op inzage, behoudens gerechtvaardigde belangen, waaronder vertrouwelijkheid) en c (motiveringsplicht), van het EU-Handvest staan, kan dit artikellid in deze zaak dus niet worden ingeroepen omdat de weigering om inzage te geven in informatie die medebepalend is voor de afwijzing van de aanvraag, afkomstig is van een instelling van een lidstaat. Dat lidstaten niet vallen binnen de personele werkingssfeer van artikel 41 EU-Handvest betekent echter niet, aldus het Hof van Justitie, dat de instellingen van de lidstaten gevrijwaard zijn van de verplichting om besluiten te motiveren. Omdat de rechten in de voornoemde EU-Handvestbepaling 'ongetwijfeld' een afspiegeling zijn van een algemeen beginsel van het Unierecht, zijn ook lidstaten gehouden om deze te respecteren als zij het Unierecht ten uitvoer brengen, aldus het Hof van Justitie in punt 58 van het *Deldwyn*-arrest.

7. Wat hier interessant is, is wat het Hof van Justitie niet in diens overweging betreft, namelijk artikel 30 van de Verblijfsrichtlijn. In het tweede en derde lid van deze bepaling staan namelijk de waarborgen die ook in artikel 41, tweede lid, van het EU-Handvest zijn opgenomen. Zo bepaalt artikel 30, eerste lid, van de Verblijfsrichtlijn dat besluiten waarmee vastgesteld wordt dat er geen rechten aan de Verblijfsrichtlijn worden ontleend 'schriftelijk ter kennis worden gebracht' en dat de geadresseerde 'in staat [moet zijn] de inhoud en de gevolgen te begrijpen'. In het tweede lid van die bepaling worden lidstaten opgedragen om de redenen die aan een besluit ten grondslag liggen 'nauwkeurig en volledig' aan de betrokkene mee te delen, tenzij de staatsveiligheid zich daartegen verzet. Deze motiveringsplicht geldt, vanwege artikel 15, eerste lid, van de Verblijfsrichtlijn^[15] zoals uitgelegd door het Hof van Justitie, voor elk afwijzingsbesluit, ongeacht de reden voor afwijzing van een aanvraag.^[16] Dus niet alleen als

de aanwezigheid van een Unieburger en/of diens derdelander familieleden een gevaar vormt voor de openbare orde, nationale veiligheid of volksgezondheid, maar ook, zoals in *Deldwyn*, als er niet (langer) aan de verblijfsvoorwaarden in die richtlijn wordt voldaan.

8. In het licht van artikel 30 van de Verblijfsrichtlijn was ik dan ook een beetje verbaasd dat het Hof van Justitie in punt 54 van het *Deldwyn*-arrest vaststelt dat de Verblijfsrichtlijn niet uitdrukkelijk voorschrijft dat nationale autoriteiten informatie in hun dossier moeten delen met een verblijfsaanvrager als deze de informatie nodig heeft als bewijs dat hij wel aan de verblijfsvoorwaarden voldoet.[17] Dat een derdelander bij zijn verblijfsaanvraag documenten moet toevoegen waaruit blijkt dat er aan de verblijfsvoorwaarden wordt voldaan,[18] sluit mijns inziens niet uit dat de nationale autoriteiten gevrijwaard zijn van hun verplichting om de redenen die aan een afwijzingsbesluit ten grondslag liggen ‘nauwkeurig en volledig’ aan de geadresseerde mee te delen (artikel 30, tweede lid, van de Verblijfsrichtlijn) omdat de informatie door een derde is verstrekt.

9. Voor de conclusie dat de nationale autoriteiten alle informatie in het dossier die relevant is geweest voor het afwijzingsbesluit met de aanvrager van een verblijfsrecht moeten delen, is mijns inziens steun te vinden in de vaste rechtspraak van het Hof van Justitie.[19] Uit deze rechtspraak blijkt dat de reden waarom de gronden voor afwijzing van een aanvraag ‘nauwkeurig en volledig’ met de geadresseerde moeten worden, bedoeld is om laatstgenoemde in staat te stellen om onder de meest optimale omstandigheden gebruik te maken van zijn recht op verdediging. Hiervoor moet de geadresseerde van een besluit weten wat de beweegredenen waren die aan het besluit ten grondslag liggen. Alleen dan kan hij beslissen of het aanwenden van een rechtsmiddel zin heeft, aldus de vaste rechtspraak van het Hof van Justitie.[20]

10. Kennis van de redenen die aan een afwijzingsbesluit ten grondslag liggen, is niet alleen nodig om te kunnen beoordelen of een gang naar de rechter zin heeft, maar ook om in een eventuele gerechtelijke procedure ‘een standpunt te kunnen innemen over die gegevens’, aldus het Hof van Justitie.[21] Bezien vanuit dit perspectief is de reden waarom een verblijfsrecht wordt ontzegd niet relevant voor de geadresseerde van een besluit. Cruciaal is dat deze in staat is om te kunnen beoordelen of de afwijzing van een verblijfsaanvraag op juiste gronden berust. Hiervoor moeten de redenen die aan het besluit ten grondslag lagen bekend zijn. Voor de geadresseerde is het daarom niet alleen relevant om te weten waarom één of meerdere bewijsstukken die hij zelf heeft overlegd niet afdoende zijn om aan te tonen dat hij aan de verblijfsvoorwaarden voldoet, maar of en zo ja welke andere informatie aanleiding was voor de afwijzing van de aanvraag en hoe die andere informatie beoordeeld is.

11. In artikel 30, tweede lid, van de Verblijfsrichtlijn wordt één uitzondering op de

motiveringsplicht gegeven, namelijk de 'staatsveiligheid'. In de context van verblijfsrechten wordt een beroep gedaan op de 'staatsveiligheid' om een verblijfsrecht op grond van de nationale veiligheid te ontzeggen of in te trekken. Vaak, maar niet altijd, gaat het om informatie van de veiligheidsdiensten over deelname aan terroristische activiteiten.[22] De afwijzing van het verzoek om informatie uit het dossier is in *Deldwyn* niet gemotiveerd met een beroep op de 'staatsveiligheid', maar 'vertrouwelijkheid'. De informatie ziet op de inkomsten van een derde, wiens recht op privacy beschermd moet worden. Wanneer het recht op behoorlijk bestuur en een doeltreffende voorziening in rechte moeten wijken voor de vertrouwelijkheid van informatie werkt het Hof van Justitie uit in punten 65-69 van het *Deldwyn*-arrest. Het Hof van Justitie laat zich leiden door diens rechtspraak over geheimhouding van informatie om de staatsveiligheid te beschermen.

12. Het uitgangspunt, verwoord in punt 65 van het *Deldwyn*-arrest, is 's-Hofs vaste rechtspraak 'dat grondrechten geen absolute gelding hebben, maar beperkingen kunnen bevatten, mits deze werkelijk beantwoorden aan de doeleinden van algemeen belang die met de betrokken maatregel worden nagestreefd en, het nagestreefde doel in aanmerking genomen, geen onevenredige en onduldbare ingreep tot gevolg hebben waardoor de gewaarborgde rechten in hun kern worden aangetast'.[23] Dit vereist, aldus dezelfde vaste rechtspraak, een afweging tussen het recht op behoorlijk bestuur en een effectief rechtsmiddel enerzijds en de belangen om bepaalde informatie niet openbaar te maken anderzijds.[24] Leidend in deze afweging zijn (i) het nuttig effect van het recht op verdediging en (ii) dat het recht op een voorziening in rechte niet mag worden uitgehold. Hiervan zou sprake zijn, aldus het Hof van Justitie, als 'de betrokkene, of in voorkomend geval zijn raadsman, niet op zijn minst in kennis wordt gesteld van de essentie van de gegevens ... waarop het tegen hem [lees de betrokkene] genomen besluit berust'.[25] De nationale autoriteiten die deze afweging maken, moeten in hun afweging rekening houden met alle uiteenlopende belangen van alle betrokken personen, oog hebben voor de individuele omstandigheden van het geval en het soort procedure waarin de vraag naar inzage en geheimhouding is gerezen. De geadresseerde van een besluit waarin vertrouwelijke informatie is gebruikt, moet 'in essentie of in bewerkte vorm' geïnformeerd worden over de gegevens van het dossier die beslissend waren voor het besluit omtrent het verblijfsrecht.[26] Welke gegevens het predicaat 'essentieel' verdienen en hoe de nationale autoriteiten kunnen vaststellen welke informatie wel en welke niet 'essentieel' is, dat vermeldt de uitspraak niet. Ook zwijgt het Hof van Justitie in alle toonaarden wie bepaalt wanneer informatie 'in bewerkte vorm' mag worden gedeeld en welke informatie bewerkt mag worden en welke informatie gedeeld moet worden.

13. Dat de bevoegdheid van lidstaten om procedurevoorschriften vast te stellen door het leerstuk van procedurele autonomie begrensd wordt, is al lang bekend. Ook als er in een EU-

wetgevingsmaatregel procedurevoorschriften staan, zoals in artikelen 30 en 31 van de Verbljfsrichtlijn, geldt dat de bevoegdheid van lidstaten door het Unierecht begrensd wordt. Bij de toepassing van deze bepalingen geven zij uitvoering aan het Unierecht en dit valt binnen de werkingssfeer van ook artikel 51, eerste lid, van het EU-Handvest, aldus het Hof van Justitie in *Chencooliah*.^[27] De overwegingen in het *Deldwyn*-arrest over de motiveringsplicht en het recht op een effectief rechtsmiddel en het beginsel van behoorlijk bestuur dat lidstaten als algemeen beginsel van Unierecht moeten toepassen, bouwen voort op eerdere rechtspraak van het Hof van Justitie. Wat nieuw is voor het migratierecht, is dat nationale autoriteiten zich niet automatisch kunnen beroepen op de vertrouwelijkheid van informatie om de privacy van derden te beschermen als deze informatie is gebruikt om een verblijfsrecht te ontzeggen of beëindigen. Bij het formuleren van de randvoorwaarden die aan de verplichte belangenafweging ten grondslag liggen – geen afbreuk doen aan het nuttig effect van Unierechten en waarborgen van andere grondrechten – kijkt het Hof van Justitie naar andere zaken waarin geheimhouding van informatie botst met het recht op verdediging. Wat ik graag had gezien in de overwegingen van het Hof van Justitie is een erkenning dat de motiveringsplicht ook bijdraagt aan het voorkomen van willekeur; het verplicht de nationale autoriteiten immers om tekst en uitleg te geven van de redenen voor hun besluit.

14. De impact van procedurevoorschriften (of het gebrek daaraan) op het nuttig effect van Unierechten speelt al langer in het migratierecht; niet alleen in zaken waarin staatveiligheid de reden is om informatie niet te delen. Ook in zaken waar besluiten zijn genomen op basis van informatie die lidstaten onderling delen via door de EU in het leven geroepen databanken zijn het nuttig effect van Unierechten en het recht op een effectief rechtsmiddel in geding. In deze zaken gebruikt het Hof van Justitie dezelfde argumenten als in *Deldwyn* om lidstaten te verplichten om de geadresseerde die informatie te verschaffen die hij nodig heeft om een besluit waarmee zijn belangen worden geschaad te kunnen aanvechten.^[28]

mr. dr. H. (Helen) Oosterom-Staples, Tilburg University

[1] Art. 2, lid 2, onder a gelezen in onderlinge samenhang met art. 3, lid 1, en art. 7, lid 2, Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden (verder Verbljfsrichtlijn of Richtlijn 2004/38/EG) *Pb. EG* 2004, L 229/35.

[2] HvJ EU (Vijfde kamer) 12 maart 2026, C-477/24, ECLI:EU:C:2026:182, punten 15-17 (*Minister for Justice/I.T. – Deldwyn*).

[3] Zie verder H. Oosterom-Staples en P. Minderhoud, Unieburgers, associatierecht en het recht op verblijf, in K. Zwaan (red.) (et. al), *Nederlands Migratierecht*, Den Haag: Boom 2025, p. 126-142.

[4] HvJ EU (Grote kamer) 12 maart 2014, C-456/12, ECLI:EU:C:2014:135, *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht 2014/144*, m.nt. Boeles, punt 36 (*O/Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel en Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel/B*). Zie ook H. van Eijken, 'De zaken S. en G. & O. en B.: Grenzeloze gezinnen en afgeleide verblijfsrechten', *Nederlands tijdschrift voor Europees Recht* 2014/10, p. 319-324.

[5] Zo ook cons. 15 Richtlijn 2004/38/EG.

[6] Op het moment dat de echtscheidingsaanvraag wordt ingediend, heeft het huwelijk minimaal drie jaar geduurd waarvan minimaal één jaar in de gastlidstaat is verbleven. In het *Kuldip Singh*-arrest oordeelde het Hof van Justitie dat voor verkrijging van dit recht vereist is dat de Unieburger op het moment van de echtscheidingsaanvraag in de gastlidstaat verblijft (HvJ EU (Grote kamer) 16 juli 2025, C-218/14, ECLI:EU:C:2015:476, punten 58-67 (*Kuldip Singh e.a./Minister for Justice and Equality*, in tegenwoordigheid van *Immigrant Council of Ireland*)).

[7] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 19.

[8] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 17.

[9] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 18.

[10] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 43.

[11] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punten 24-52.

[12] Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (verder EU-Handvest), *Pb. EU* 2000, C 364/1.

[13] Zie voor een kritiek op de manier waarop het Hof van Justitie de motiveringsplicht koppelt aan artikel 47 van het EU-Handvest: D. Ritleng, 'Scope and Meaning of Article 15 of Directive 2004/38: Yes but no: Chencooliah', *Common Market Law Review* 2020/4, p. 1197.

[14] Zie b.v. HvJ EU (Grote kamer) 4 juni 2013, C-300/11, ECLI:EU:C:2013:363, *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht 2014/2*, m.nt. Van Kempen, punten 79-80 (*ZZ/Secretary of State for the Home Department*). Zie over rechtsbescherming in het Migratierecht: C.A. Groenendijk, 'Effectieve rechtsbescherming van migranten 1964-2020', *Asiel en Migrantenrecht* 2020/9, p. 444-452; A. Prechal, 'Het beginsel van effectieve rechtsbescherming in het Europees Migratierecht', *Asiel en Migrantenrecht* 2020/9, p. 436-443; en C.J. Ullersma, 'Effectieve

rechtsbescherming begint bij jezelf', *Asiel en Migrantenrecht* 2020/9, p. 453-462.

[15] Dit artikellid luidt 'De procedures van de artikelen 30 en 31 zijn van overeenkomstige toepassing op besluiten ter beperking van het vrij verkeer van burgers van de Unie of hun familieleden die worden genomen om andere redenen dan openbare orde, openbare veiligheid of volksgezondheid'.

[16] HvJ EU (Vierde kamer) 12 juli 2018, C-89/17, ECLI:EU:C:2018:570, *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2018/150, m.nt. Oosterom-Staples, punt 44 (*Secretary of State for the Home Department/Rozanne Banger*). Zie anders HvJ EU (Eerste kamer) 17 maart 2016, C-161/15, ECLI:EU:C:2016:175, punt 23 (*Abdelhafid Bensada Benallal/Belgische Staat*).

[17] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 54.

[18] Art. 10, lid 2, Richtlijn 2004/38/EG.

[19] Met verwijzing naar: HvJ EU (Vijfde kamer) 13 september 2018, C|358/16, ECLI:EU:C:2018:715, punt 61 (*UBS Europe SE e.a.*).

[20] ZZ, reeds aangehaald, punt 53. Met verwijzing naar: HvJ EG 15 oktober 1987, 222/86, ECLI:EU:C:1987:442, punt 15 (*Georges Heylens e.a.*); en HvJ EG (Grote kamer) 3 september 2008, C|402/05 P en C|415/05 P, ECLI:EU:C:2008:461, punt 337 (*Kadi en Al Barakaat International Foundation/Raad en Commissie*).

[21] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 59.

[22] ZZ, reeds aangehaald, punt 31. Zie verder: D. Baldinger, *Vertical Dialogues in Asylum Cases: Standards on Judicial Scrutiny and Evidence in International and European Asylum Law*, Leiden: Brill 2015, p. 438-441; R. de Bree, 'Een analyse van het arrest ZZ (HvJ EU 4 juni 2013, zaak C-300/11) en de moeizame verhouding tussen geheime procesvoering en het recht op een eerlijk proces', *Nederlands tijdschrift voor Europees Recht* 2013/10, p. 333-338; N. de Boer, 'Secret Evidence and Due Process Rights under EU Law', *Common Market Law Review* 2014/4, p. 1235-1262; C.S. Carella, 'Geheimhouding in migratiezaken. Rechtsvergelijkend onderzoek in Nederland en 24 andere EU-lidstaten', *Asiel en Migrantenrecht* 2025/3, p. 108-113; K. Juhász, *The Right to Know in the European Union: Comparative Study on Access to Classified Data in National Security Related Immigration Cases*, Hungarian Helsinki Committee, 16 april 2024, *The-Right-to-Know-in-the-European-Union-2024.pdf*; E. van Kempen, Noot bij 'HvJ EU, 4 juni 2013, nr. C-300/11, Z.Z.', *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2014/2, punten 13-19; en A.M. Reneman, *EU Asylum Procedures and the Right to an Effective Remedy*, London: Bloomsbury Publishing 2014, hoofdstuk 10.

[23] Met verwijzing naar: *UBS Europe e.a.*, reeds aangehaald, punt 62. Zie ook HvJ EU (Vierde kamer) 18 maart 2010, C-317/08-C-320/08, ECLI:EU:C:2010:146, punt 63 (*Rosalba Alassini e.a./Telecom Italia SpA e.a.*) waar wordt verwezen naar: EHRM 21 november 2001, *Fogarty /Verenigd Koninkrijk*, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-XI, § 33; en HvJ EU (Vijfde kamer) 5 november 2014, C-166/13, ECLI:EU:C:2014:2336, punt 53 (*Sophie Mukarubega/Préfet de police en Préfet de la Seine-Saint-Denis*).

[24] HvJ EU (Eerste kamer) 22 september 2022, C-159/21, ECLI:EU:C:2022:708, *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2023/18, m.nt. Koenraad en Lodder, punt 50 (*GM/Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság e.a.*); en HvJ EU (Eerste kamer) 25 april 2024, C-240/22 en C-528/22, ECLI:EU:C:2024:344, punt 94 (*NW, PQ/Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter*).

[25] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 68.

[26] *Deldwyn*, reeds aangehaald, punt 69. Zie ook *ZZ*, reeds aangehaald, punt 65; *GM*, reeds aangehaald, punt 51; en *NW, PQ*, reeds aangehaald, punt 95.

[27] HvJ EU (Grote kamer) 10 september 2019, C-94/18, ECLI:EU:C:2019:693, *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht* 2019/175, m.nt. Boeles, punt 84 (*Nalini Chenchooliah/Minister for Justice and Equality*).

[28] HvJ EU (Grote kamer) 24 november 2020, C-225/19 en C-226/19, ECLI:EU:C:2020:951, punten 33-55 (*R.N.N.S. en K.A./Minister van Buitenlandse Zaken*). Zie verder H Oosterom-Staples, 'De lange arm van het migratierecht. Over outsourcing en offshoring en de gevolgen voor het recht op een effectief rechtsmiddel', *Sociaal Economische Wetgeving* 2020/10, p. 449-458.